

Archeologienota

Menen, Grondwetstraat Barakkenpark Deel 1: Verslag van Resultaten

Titel
Archeologienota Menen, Grondwetstraat Barakkenpark Deel 1: Verslag van Resultaten

Auteur
Lien Van der Dooren

Erkende archeoloog
BAAC Vlaanderen bvba
OE/ERK/Archeoloog/2015/00020

BAAC-Projectnummer
2020-0269

Plaats en datum
Gent, 5 maart 2020

Reeks en nummer
BAAC Vlaanderen Rapport 1360
ISSN 2033-6896

Wettelijk depot
KBR

Inhoud

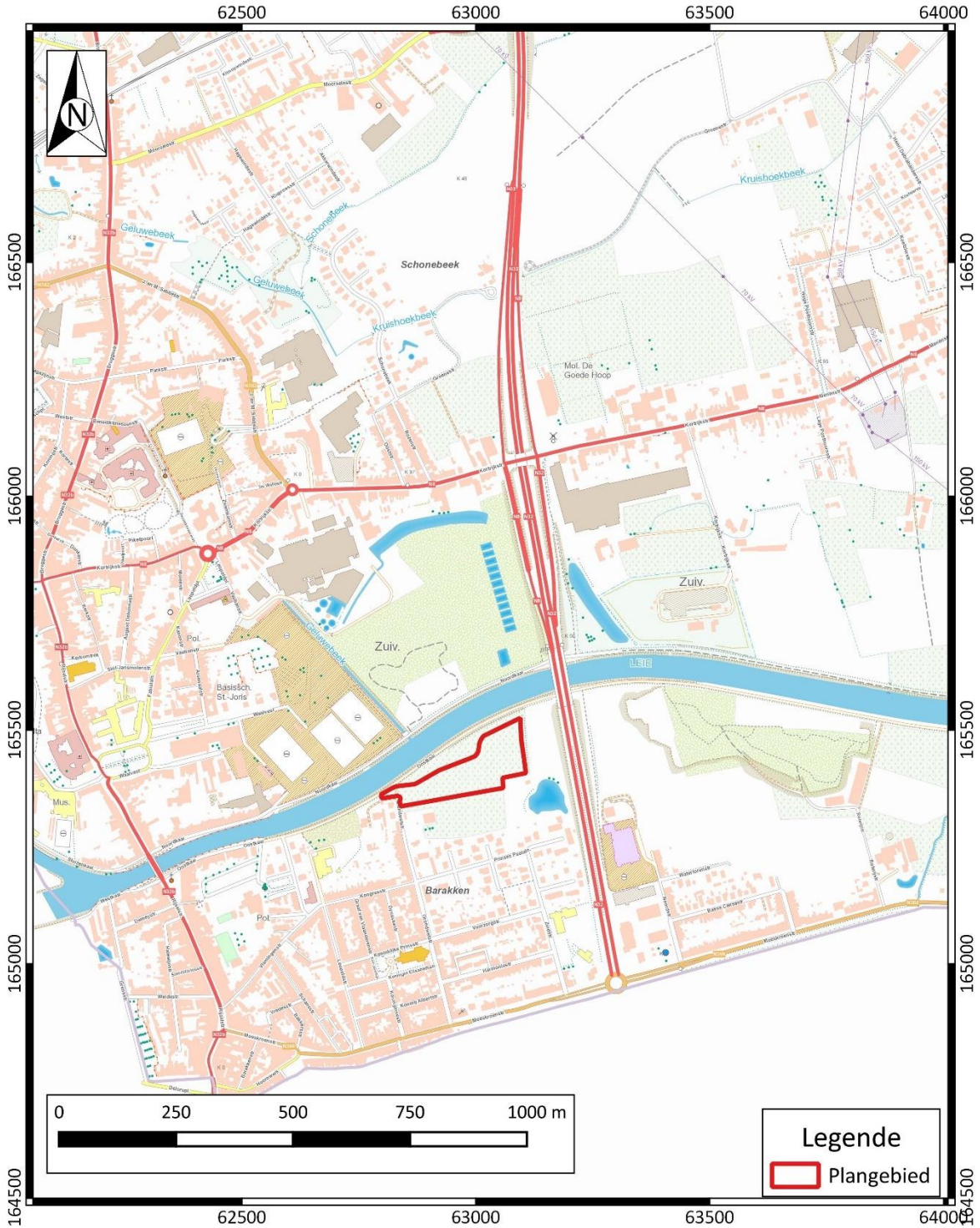
1	Beschrijvend gedeelte.....	1
1.1	Administratieve gegevens.....	1
1.2	Juridisch kader en onderzoektraject	4
1.3	Aanleiding	4
1.4	Huidige situatie en geplande werken	5
1.4.1	Huidige situatie	5
1.4.2	Geplande werken en bodemingrepen	6
1.5	Randvoorwaarden.....	12
2	Bureauonderzoek	13
2.1	Werkwijze en strategie	13
2.1.1	Onderzoeksdoelstelling	13
2.1.2	Onderzoeksvragen	13
2.1.3	Methoden en technieken.....	13
2.2	Assessment	15
2.2.1	Landschappelijk kader	15
2.2.2	Historisch kader	22
2.2.3	Cartografische bronnen	29
2.2.4	Orthofotografische bronnen	33
2.2.5	Archeologisch kader	34
2.3	Synthese onderzoeksresultaten.....	37
2.3.1	Datering en interpretatie onderzoeksterrein	37
2.3.2	Archeologische verwachting.....	37
2.3.3	Syntheseplan	38
2.4	Besluit.....	39
2.4.1	Potentieel op kennisvermeerdering	39
2.4.2	Afweging noodzaak verder vooronderzoek.....	39
2.4.3	Keuze onderzoeksmethode	39
2.4.4	Afbakening onderzoeksterrein	41
3	Samenvatting.....	42
4	Lijsten.....	44
4.1	Figurenlijst.....	44
4.2	Plannenlijst.....	44
4.3	Tabellenlijst	44
5	Bibliografie	45
6	Bijlagen	47

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Menen, Grondwetstraat Barakkenpark		
Ligging	Grondwetstraat, (Menen) Menen, provincie West-Vlaanderen		
Kadaster	Gemeente Menen, Afdeling 1, Sectie D, Percelen 149C, 101C, 96B, 95, 93B, 94, 83, 81C, 84A, 93C en openbaar domein.		
Coördinaten	Noordwest:	x: 62797.389	y: 165362.429
	Noordoost:	x: 63094.296	y: 165525.480
	Zuidwest:	x: 62838.428	y: 165337.090
	Zuidoost:	x: 63106.966	y: 165408.149
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2020-0269		
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: inline-block; transform: rotate(-90deg); transform-origin: left top;">Bureauonderzoek</div>	Projectcode	2020A327	
	Erkende archeoloog	Lien Van der Dooren (Erkenningsnummer: 2019/00016)	
	Betrokken actoren	Lien Van der Dooren (archeoloog)	
	Betrokken derden	Philippe Despriet, Archeologie Zuid-West-Vlaanderen	

<p>BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Menen Grondwetstraat Barakkenpark</p>	<p>Projectnummer BAAC: 2020-0269</p>	<p>Datum: 20-1-2020</p>
	<p>Plangebied op topografische- kaart</p>	<p>Projectcode bureauonderzoek: 2020A327</p>	<p>Schaal: 1:10000</p>

Plan 1: Plangebied op topografische kaart¹ (digitaal; 1:10.000; 20.01.2020)

¹ AGIV 2020d

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)² (digitaal; 1:250; 20.01.2020)

² AGIV 2020b

1.2 Juridisch kader en onderzoektraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving. Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk 4.0.

1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een aanvraag bij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zullen door de initiatiefnemer terreinaanleg-werken gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de aanleg van wadi's) die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Menen, Grondwetstraat Barakkenpark* bedraagt ca. 22.000 m², de geplande bodemingrepen hebben een oppervlakte van ca. 13.810 m². Het plangebied valt buiten een beschermd archeologische site, ligt niet in een archeologisch vastgestelde zone en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn

(GGA, gebieden geen archeologie).³ Daarnaast werden voor het plangebied en de directe omgeving geen waarden voor 'beschermd onroerend erfgoed' opgenomen in het Geoportaal.

Aangezien het plangebied grotendeels in bosgebied ligt en de totale oppervlakte van de bodemingreep 5.000m² of meer bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze archeologienota, waarvan akte genomen door het agentschap Onroerend Erfgoed, wordt bij de omgevingsvergunningsaanvraag gevoegd.

1.4 Huidige situatie en geplande werken

1.4.1 Huidige situatie

Het plangebied is op heden grotendeels in gebruik als weide. Enkel het westelijke deel (perceel149C) is gedeeltelijk in gebruik als depot door een tuinaannemer, de impact hiervan op het bodembestand is niet bekend.

Plan 3: Plangebied met weergave van de percelen op orthofoto⁴(digitaal; 1:1; 23.01.2020)

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020.

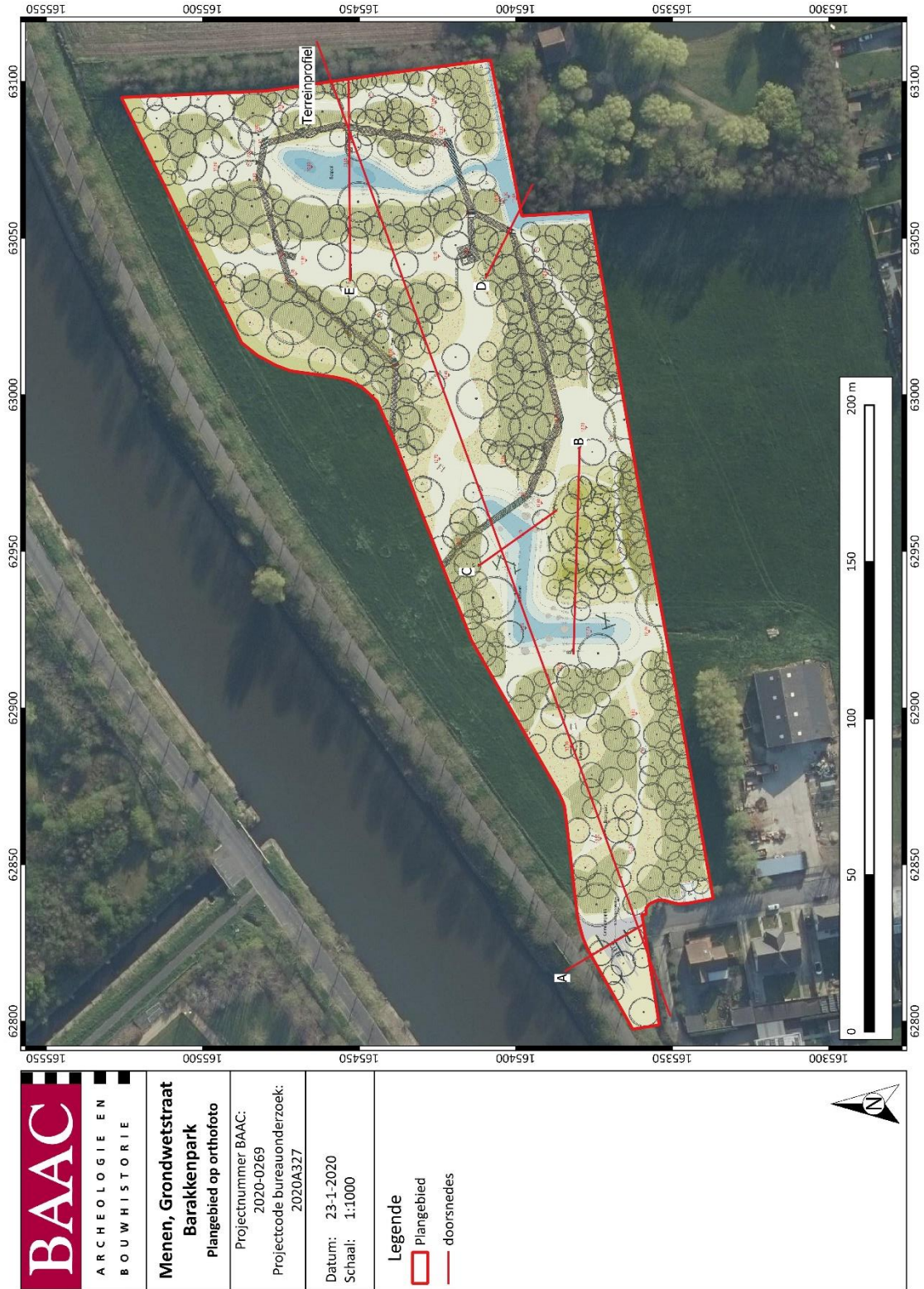
⁴ AGIV 2020c

1.4.2 Geplande werken en bodemingrepen

Algemeen

De opdrachtgever plant op het terrein de herinrichting van het landschap. Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden mogelijk onherroepelijk vernietigd. De aard en omvang van de ingrepen worden hieronder beschreven.

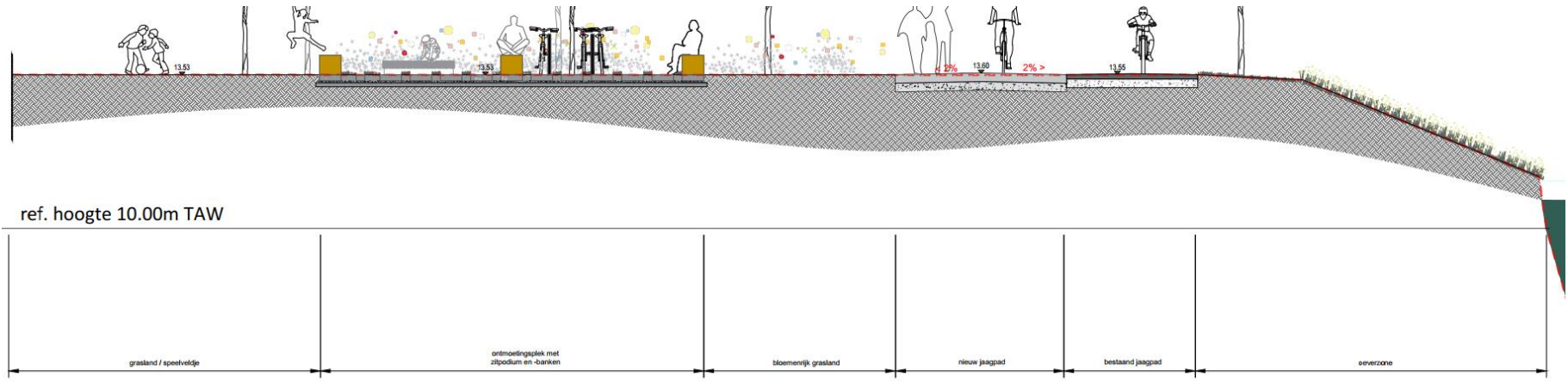
De herinrichting van het landschap binnen het plangebied (zie Plan 4, Figuur 1 tot en met Figuur 5) blijft beperkt tot de uitgraving van de wadi's, de aanleg van een vlonderpad, enkele verhardingen (waaronder parkeergelegenheid voor mindervaliden en fietsen) de aanplant van bosgoed en inzaaiing van grassen- en kruidenmengsels. Om de natuurlijke waarden van het terrein te behouden, zal enkel lokaal (bijvoorbeeld ter hoogte van de wadi's) een uitgraving voorzien worden en wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met het huidige reliëf van het terrein. De grond die vrijkomt, wordt gebruikt voor een lichte ophoging binnen de speelzone en wordt verder verspreid over het terrein. Plaatselijk zal men ontzoden, in functie van nieuwe inzaaiingen van grassen- en kruidenmengsels

Plan 4: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting en doorsnedes⁵ op orthofoto⁶(digitaal); 1:1; 23.01.2020

⁵ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

⁶ AGIV 2020c

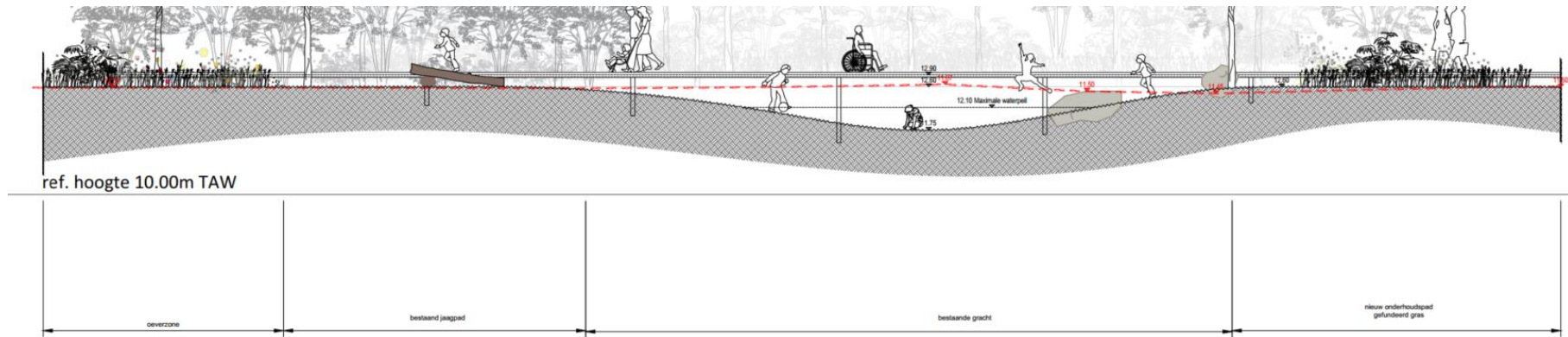
Figuur 1: Doorsnede A van de toekomstige inplanting⁷

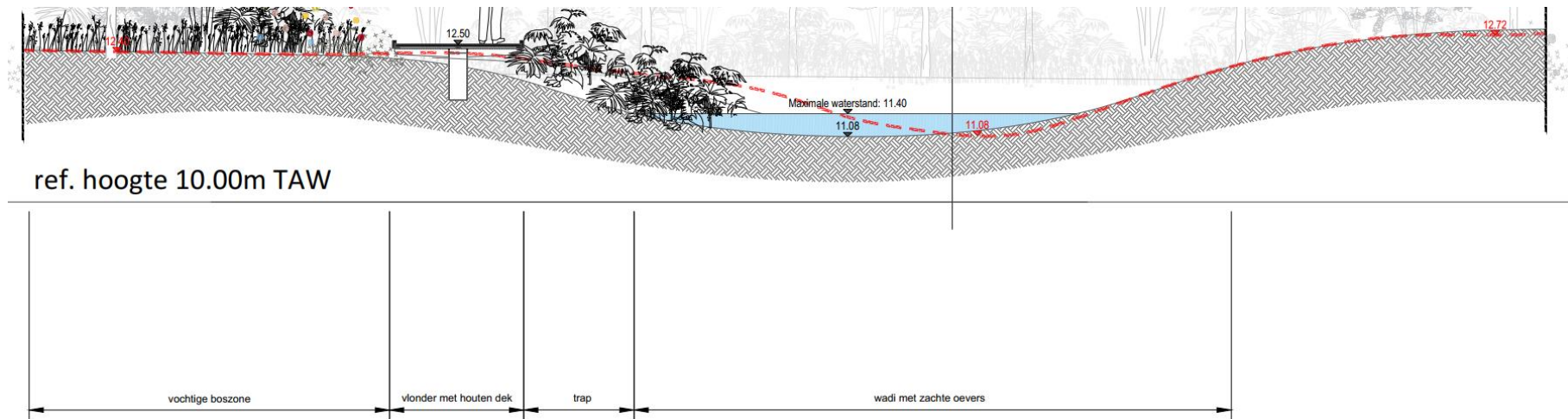
Figuur 2: Doorsnede B van de toekomstige inplanting⁸

⁷ Plan aangebracht door initiatiefnemer, origineel werd in bijlage opgenomen.

⁸ Plan aangebracht door initiatiefnemer, origineel werd in bijlage opgenomen.

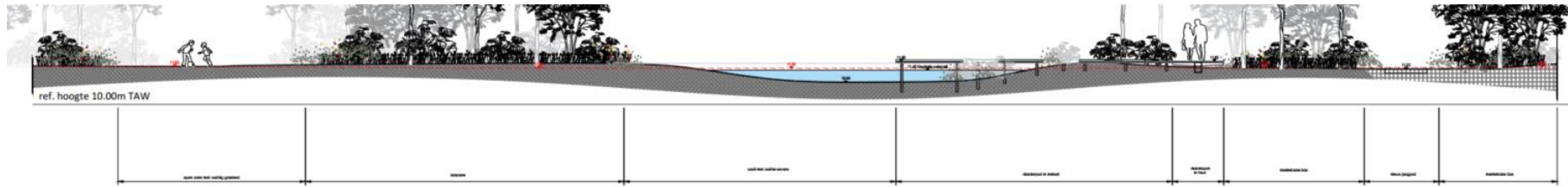
Figuur 3: Doorsnede C van de toekomstige inplanting⁹

Figuur 4: Doorsnede D van de toekomstige inplanting¹⁰

⁹ Plan aangebracht door initiatiefnemer, origineel werd in bijlage opgenomen.

¹⁰ Plan aangebracht door initiatiefnemer, origineel werd in bijlage opgenomen.

Figuur 5: Doorsnede E van de toekomstige inplanting¹¹

¹¹ Plan aangebracht door initiatiefnemer, origineel werd in bijlage opgenomen.

Impactanalyse

Ondanks de grote oppervlakte waarbinnen ingrepen in de bodem gepland worden (ca. 13.810m²), blijft de impact van de geplande werkzaamheden op de bodemopbouw relatief beperkt (zie Tabel 1). Zowel voor het ontzoden in functie van het inzaaien van grassen- en kruidenmengsels en de aanplant van het bosbestand zal de ingreep op de bodem beperkt blijven. Het vlonderpad zal gefundeerd worden op palen, waarvan de funderingsdiepte nog niet gekend is. Maar zelfs uitgaande van een volledige verstoring zal de verstoringsoppervlakte van de palen te beperkt zijn om een bedreiging te vormen voor het bodemarchief.

Enkel ter hoogte van de bospoel, de speelwadi en de verharding worden uitgravingen voorzien die een bedreiging vormen voor het bodembestand (min; -50 cm tot max. -95 cm onder het huidige maaiveld). De grond die vrijkomt zal worden gebruikt voor de lokale ophoging van de speelzone en verder uitgespreid worden over het terrein(zie Figuur 1 tot en met Figuur 5).

Tabel 1: Overzicht van de maximale verstoringdiepte en oppervlaktes

	MAX. VERSTORINGSDIEPTE	MAX. VERSTORINGSOPP.
BOSPOEL	Ca. - 70 cm	930 m ²
SPEELWADI	Ca. - 95 cm	1.100 m ²
ONTZODEN	Ca. -10 cm	4.350 m ²
SPEELZONE	Ca. + 20 cm	1.500 m ²
FUNDERING VLONDERPAD	Volledige verstoring	Lokaal en kleinschalig
BOSBESTAND	Niet van toepassing	7.750 m ²
VERHARDING	Ca. -50 cm	210 m ²
TOTAAL:		13.810 m ²

Figuur 6: Plangebied en schematische weergave van de geplande ingrepen op kadastrakaart (GRB)¹² (digitaal; 1:250; 23.01.2020)

1.5 Randvoorwaarden

Vanwege het feit dat de terreinen momenteel niet betreden kunnen worden in verband met gebruik, betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat het geadviseerde vooronderzoek zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip, na de in akte name van de archeologienota uitgevoerd dient te worden.

¹² AGIV 2020b

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze en strategie

2.1.1 Onderzoeksdoelstelling

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek, het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

2.1.2 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

2.1.3 Methoden en technieken

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart
- Bodemkaart

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.¹³

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Villaret-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart
- Topografische kaart uit 1950

Er werden geen externe specialisten direct betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden. Voor de opmaak van een archeologienota voor een nabijgelegen plangebied (ID 12841: Archeologienota Menen, Slopen Panden), werd wel advies ingewonnen bij Philippe Despriet van Archeologie Zuid-West-Vlaanderen vzw. Zijn advies werd dan ook indirect gebruikt bij de opmaak voor deze bureaustudie.

¹³ CARTESIUS 2020

2.2 Assessment

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

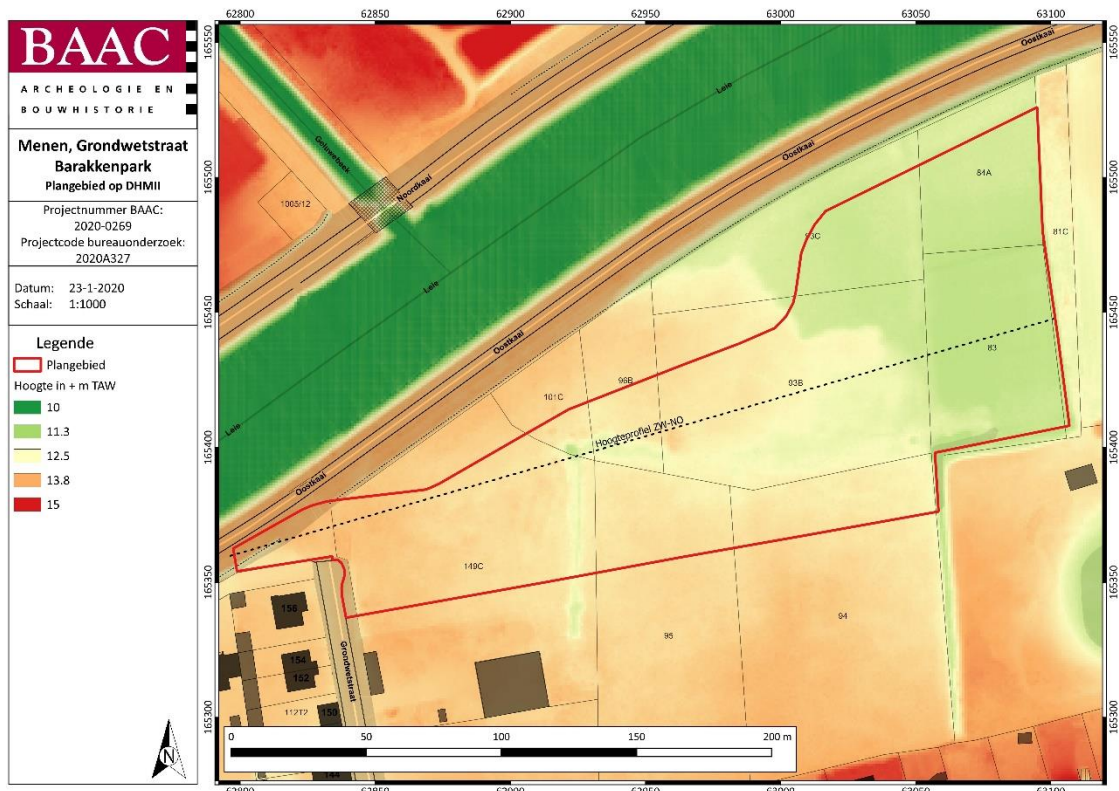
2.2.1 Landschappelijk kader

Topografische situering

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Plan 1, Plan 2 en Plan 3. Het plangebied *Menen Grondwetstraat Barakkenpark* is gelegen aan de Grondwetstraat, ten zuidoosten van de stadskern van Menen, aan de oever van de Leie. Het plangebied bevindt zich tussen het jaagpad langsheen de Leie en een residentiële wijk. Het wordt gekenmerkt door weidegronden die gezien hun landschappelijke ligging vermoedelijk nog onder invloed staan van de Leie zelf.

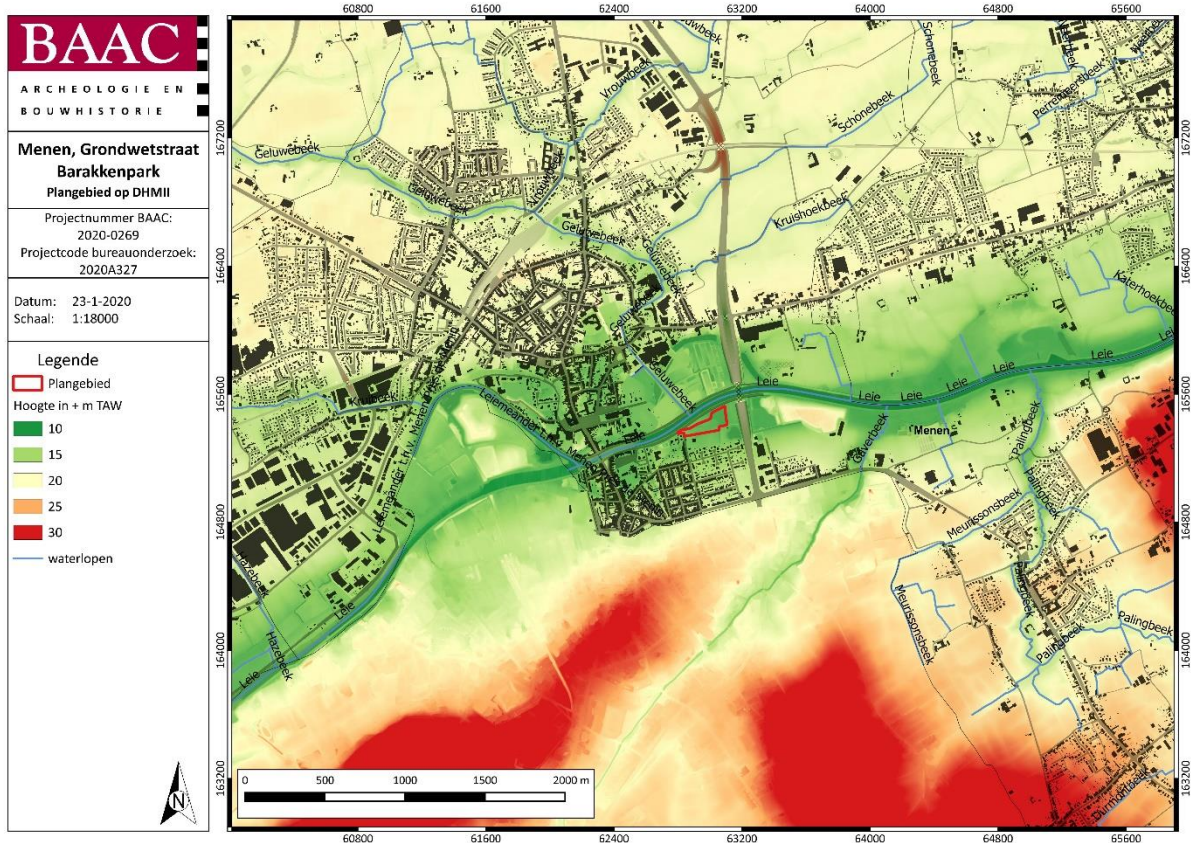
Het projectgebied bevindt zich volgend het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 11 en 14 m + TAW (zie Plan 5). De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het DHM tussen 10 en 20 m + TAW (zie Plan 6). Het plangebied zelf wordt gekenmerkt door een onregelmatig reliëf. Het noordoostelijke deel van het terrein ligt beduidend lager dan het zuidwestelijke deel (zie Figuur 7).

Ten noorden van het plangebied situeert zich de Leie. Vanuit het noorden kronkelt de Geluwebeek zich rond het centrum van Menen en uitmond in de Leie ter hoogte van het plangebied. Doorheen het plangebied zelf, lopen geen gekende waterlopen.

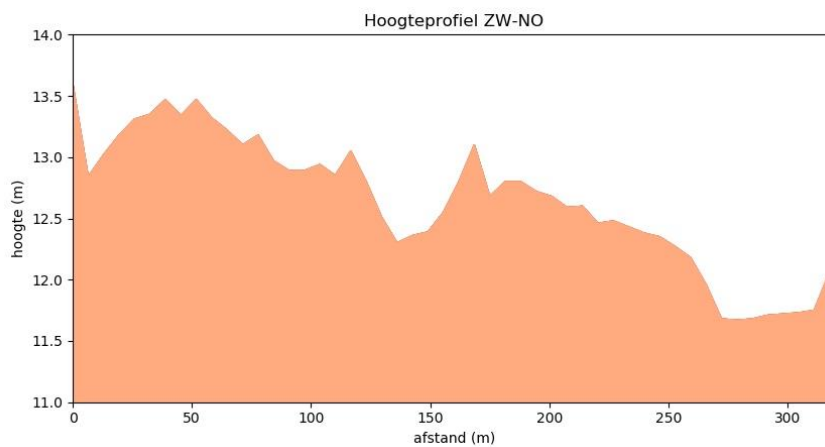

Plan 5: Plangebied en hoogteverloop op het DHM¹⁴ (digitaal; 1:1; 23.01.2020)

¹⁴ AGIV 2020a

Plan 6: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)¹⁵ met waterwegen (digitaal; 1:1; 23.01.2020)

Figuur 7: Hoogteverloop terrein¹⁶

¹⁵ AGIV 2020a

¹⁶ AGIV 2020a

Landschappelijke situering

In geomorfologisch opzicht bevindt het plangebied zich in de zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei.¹⁷

De vallei van de Leie maakt deel uit van de Vlaamse Vallei. Dit is een depressie (in feite een complex van deels bedolven thalwegen) die vanaf het midden-cromerien door fluviatiele processen is uitgeschuurd tot diep in het paleogeen- en neogeensubstraat en in de loop van het weichseliaan opgevuld is geraakt. De Vlaamse Vallei vormt een lange zandige vlakte waarvan de kern is gelegen ten noorden van Gent, tussen Maldegem en Stekene, met oostelijke en zuidelijke uitlopers. De zuidelijke uitlopers vallen min of meer samen met de Leievallei, de Boven-Schelde en Dendervallei. In vergelijking met de Scheldevallei komen in de Leievallei dikkere afzettingen over een grotere breedte voor. Het quartaire dek is er dikker en aan de westelijke zijde ook lemiger.¹⁸

De topografie van de Vlaamse Vallei wordt deels bepaald door tertiaire getuigenheuvels uit het paleogeen en neogeen, die in de ondergrond aanwezig zijn. Tevens komt op het laagterras een microreliëf voor dat is gevormd door eolische dekzanden en boreale stuifzandduinen. Daarnaast zijn lokaal ook niet-geërodeerde restanten van de verwilderde fluvioperiglaciale, pre-holocene dalbodem aanwezig in de vorm van donken. Het laagterras wordt ontwaterd door een complex van beekjes waarvan het grootste deel afwatert in de richting van de Leie of de Schelde.¹⁹ In het laat-pleistoceen (130.000-11.650 BP) werd de Vlaamse Vallei in haar definitieve vorm uitgeschuurd, tot diep in het paleogeen- en neogeensubstraat. Het diepste punt van deze uitschuring werd bereikt op de overgang van het eemiaan (130.000-117.000 BP) naar het weichseliaan (117.000 BP-11.650 BP). In deze periode waren de Leie en de Schelde meanderende rivieren met een sterk veranderende loop. De kustlijn kwam gedurende het emiaan ongeveer overeen met de huidige kustlijn. Tijdens het weichseliaan werd het klimaat kouder en verkregen de rivieren als gevolg hiervan een vlechtend geulenpatroon.²⁰

Het vroeg-pleniglaciaal (117.000-76.000 BP) kenmerkte zich door een zeer koud en vochtig klimaat, vlechtende riviersystemen en de aanwezigheid van permafrost (permanent bevroren ondergrond). Als gevolg van dit laatste waren de insnijdingen beperkt. De beperkte vegetatie zorgde voor onvoldoende bescherming van de hellingen tegen het smeltwater dat in het voorjaar vrijkwam.²¹ Fluvioperiglaciale accumulatie domineerde en de Vlaamse Vallei werd door geleidelijke aggradatie opgevuld met afbraakmateriaal van het paleogeen- en neogeensubstraat. Tijdens de lente werd door het smeltwater zand en leem afgezet over de ganse breedte van de vallei. Tijdens de daaropvolgende zomer nam het debiet af en trok het water zich terug naar het hoofdstroomgebied. In de actieve geulen werd nog steeds zand afgezet, terwijl in de depressies in de valleivlakte leem sedimenteerde. De fluvioperiglaciale afzettingen zijn opgebouwd uit materialen die onder koude condities werden aangevoerd, door regen- en smeltwater van sneeuw of bodemijs, en vertonen een uiteenlopende lithologische opbouw en duidelijke laterale facieswisselingen.²²

Tijdens het laat-pleniglaciaal (76.000-14.640 BP) trad een zeer koude en droge periode op, waarbij de vegetatie zeer beperkt was en winden vat kregen op het zandoppervlak in een schaars begroeide poolwoestijn.²³ Dekzandruggen werden afgezet die transversaal op de toen heersende noord- tot noordwestelijke winden lagen. Door superpositie ontstond een langgerekte dekzandgordel met een steile, zuidwaarts gerichte lijzijde en een zachte noordwaarts gerichte loefzijde. De noordwaarts gerichte afwatering werd hierdoor afgedamd, waardoor langs de zuidrand van dekzandrug

¹⁷ DE MOOR & MOSTAERT 1993

¹⁸ BORREMANS 2015

¹⁹ DE MOOR et al. 1999

²⁰ DE MOOR et al. 1999

²¹ VERBRUGGEN et al. 1991

²² VERBRUGGEN et al. 1991

²³ BORREMANS 2015

verschillende paleomeren ontstonden. Het verwilderde riviersysteem boog oostwaarts af om via het doorbraakdal van Hoboken en de Beneden-Schelde zijn weg naar de zee te zoeken.²⁴ Tijdens het laatglaciaal (de laatste fase van het weichseliaan, 14.640-11.650 BP) en in het holoceen (11.650 BP tot nu) verbeterde het klimaat opnieuw en verkregen de Leie en Schelde opnieuw een meanderend patroon. Het huidige oppervlak valt dan ook grotendeels samen met dat van de laatste fluvioperiglaciale afzettingen uit het weichseliaan. De rivieren sneden zich vanop dat niveau in, wat mede gefaciliteerd werd door de verdwijnende permafrost, waardoor een laagterras ontstond. Later werden deze vroeg-holocene dalen als gevolg van de stijgende zeespiegel en erosiebasis weer gedeeltelijk opgevuld met alluviale afzettingen.²⁵ Tijdens de koudere dryasperioden binnen het laatglaciaal werden rivierduinen gevormd door lokale verstuing van zanden uit de drooggevallen rivierbeddingen. Soms werden deze tijdens het holoceen nog eens lokaal herwerkt, waardoor stuifzandduinen ontstonden.²⁶

Gedurende het Holoceen heeft de Leie zich als een *underfit river* ingesneden in de brede vallei. Heden ten dage heeft de rivier een breedte van enkele tientallen meter en slingert zij zich met grote meandervormige kronkels doorheen de valleibodem. In de loop van de tweede helft van de negentiende en twintigste eeuw werd de loop van de Leie en de Schelde steeds meer rechtgetrokken in het kader van een grootschalig moderniseringsprogramma dat de waterafvoer moest verbeteren en de rivier bevaarbaar maken voor grotere schepen. Hierbij werden dijken aangelegd, oevers verstevigd en oude meanders afgesneden. Als gevolg hiervan werd het historische landschapspatroon deels weggevaagd en werden veel van de oorspronkelijke gras- en meerslanden opgehoogd voor landbouw, industrie en bewoning.²⁷

Paleogeen en neogeen (tertiair)

De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door afzettingen van het lid van Moen binnen de formatie van Kortrijk. Deze afzetting bestaat uit een grijze klei tot silt, kleihoudend, met kleilagen en *nummulitus planulatus*.²⁸

De formatie van Kortrijk dekt het groot aantal ontsluitingen in de omgeving van Kortrijk. Het gaat om een essentieel mariene afzetting en bestaat voornamelijk uit kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten. De formatie wordt ingedeeld in vier leden, waaronder het Lid van Moen. Het geheel kan een dikte bereiken van meer dan 100 m en rust op de Groep van Landen.

Het lid van Moen wordt beschouwd als een heterogene siltige tot zandige afzetting met *nummulitus planulatus*. Deze zandhoudende klei weerspiegelt een lichte regressie. Het onderscheid met het Lid van Saint-Maur is niet altijd duidelijk. Het Lid van Moen heeft een dikte van minimaal 35 meter tot maximaal 57 meter.

Quartair

Op de quartairgeologische kaart (1:200.000) is het plangebied gekarteerd als typeprofiel **3a**, waarin fluviatiele afzetting uit het holoceen en mogelijk tardiglaciaal bovenop mogelijk eolische afzettingen van het weichseliaan of hellingsafzettingen van het quartair zijn aangetroffen. Deze bevinden zich bovenop fluviatiele afzettingen van het weichseliaan.

²⁴ BORREMANS 2015

²⁵ DE MOOR et al. 1999

²⁶ BORREMANS 2015

²⁷ DE MOOR 1997

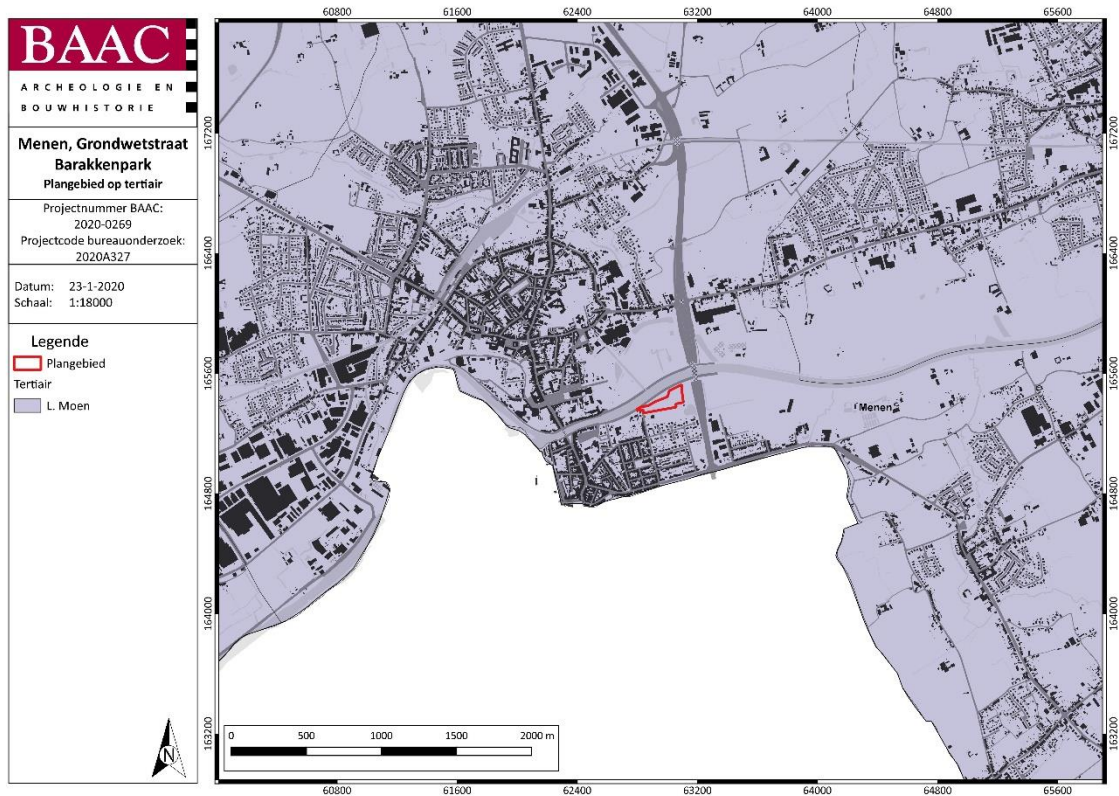
²⁸ DE GEYTER 2001

De meer gedetailleerde quartairgeologische kaart met schaal 1:50.000 toont het plangebied binnen een holoceen alluvium afgezet boven twee zandige complexen uit het weichseliaan (a29).²⁹

Het holoceen alluvium zijn hoofdzakelijk kleiige sedimenten die de opvulling vormden van de dalbodems van holocene rivier- en beekvalleien. Het alluvium van de Leie kan makkelijk een dikte bereiken van 10 meter en meer.

Het bovenste zandige complex uit het weichseliaan bestaat uit middelmatig tot fijn zand en lemig zand. De kleur kan variëren van grijs over grijsgroen tot grijsgeel. Het zand is kalkhoudend en kan lokaal glauconiet bevatten. Aan de basis wordt geregeld een grof grindhoudend zand of een grindlaag gevonden. Naar boven toe wordt het sediment steeds lemiger. Karakteristiek voor de afzetting is de trogvormige schuine gelaagdheid. De eenheid vertoont een erosieve basis. In de Leievlaakte kan de dikte van dit pakket oplopen tot 10 meter.

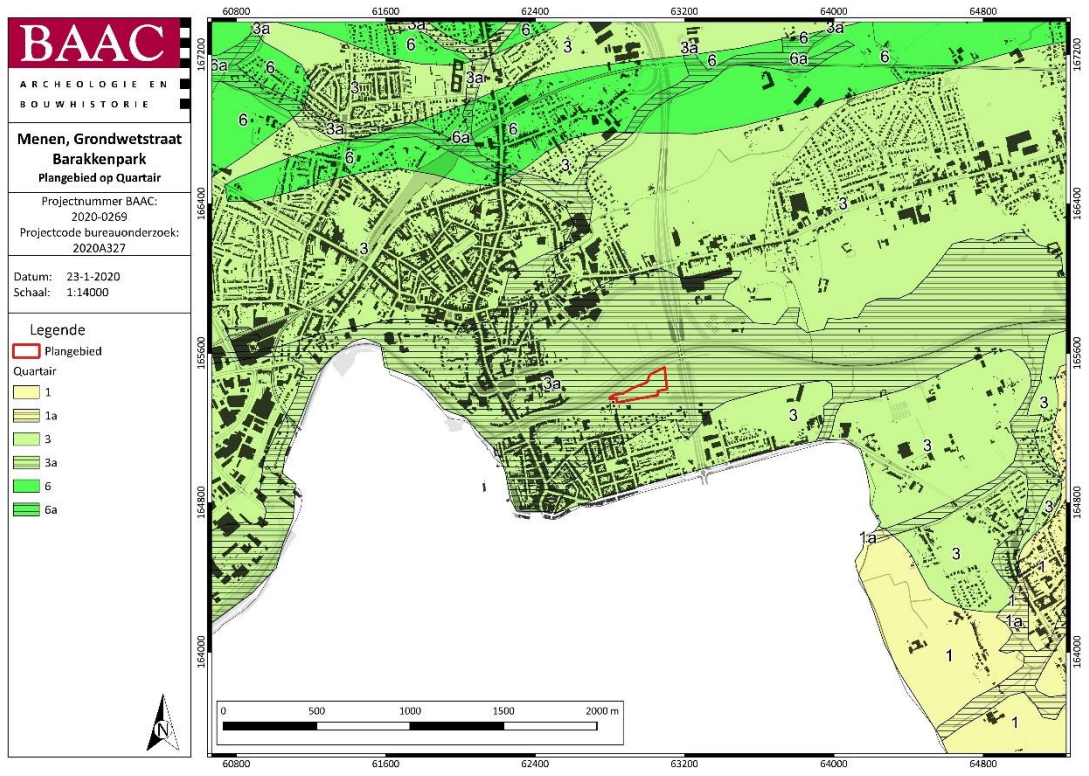
Bij het onderste zandige complex uit het weichseliaan wordt een grijs middelmatig tot grof zand aangetroffen. Naar de basis toe wordt dit zand grover en wordt het grindhoudend. Aan de basis komt gewoonlijk een grindlaag van grote gerolde en gebroken silexkeien voor. Deze grindlaag kan behoorlijk dik zijn en als een ondoordringbare bank fungeren. Het zand bevat onderaan veelal fossielen uit resten van zoetwaterschelpen en landslakken. Af en toe komen herwerkte eocene fossielen voor en tanden van vissen en gerolde beenfragmenten van kleine zoogdieren. Het pakket kan sterk wisselen in dikte

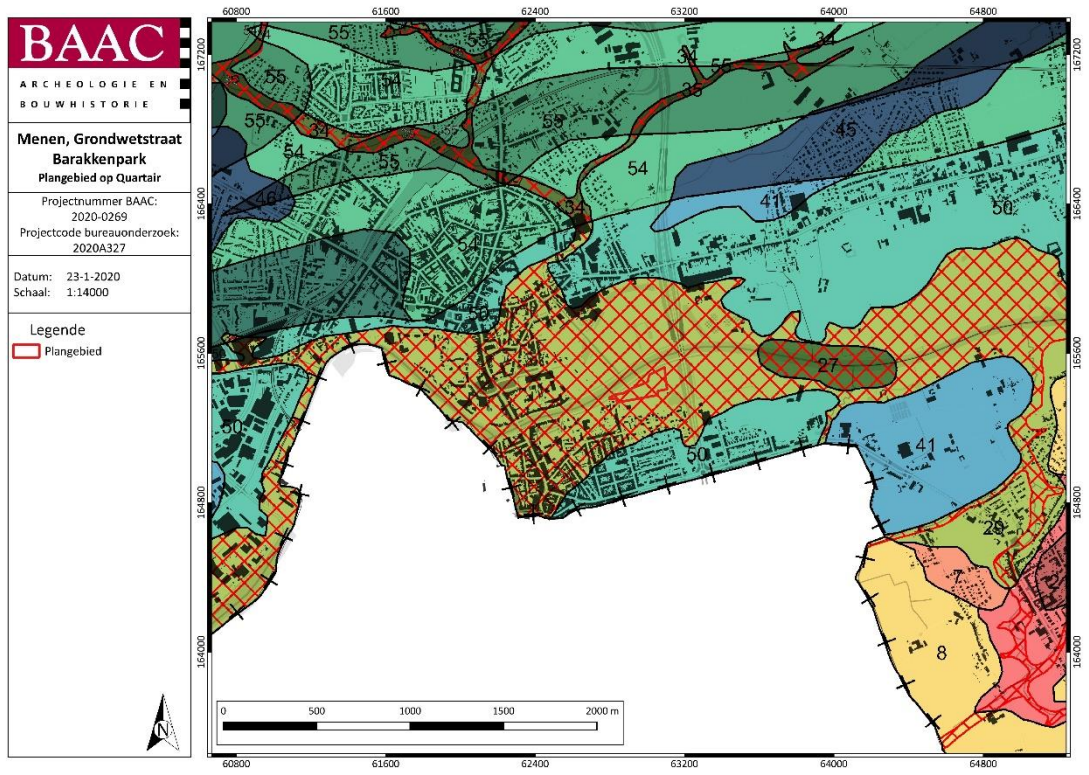
Plan 7: Plangebied op de tertiairgeologische kaart³⁰ (digitaal; 1:50.000; 23.01.2020)

²⁹ MATTHIJS 2002

³⁰ DOV VLAANDEREN 2020b

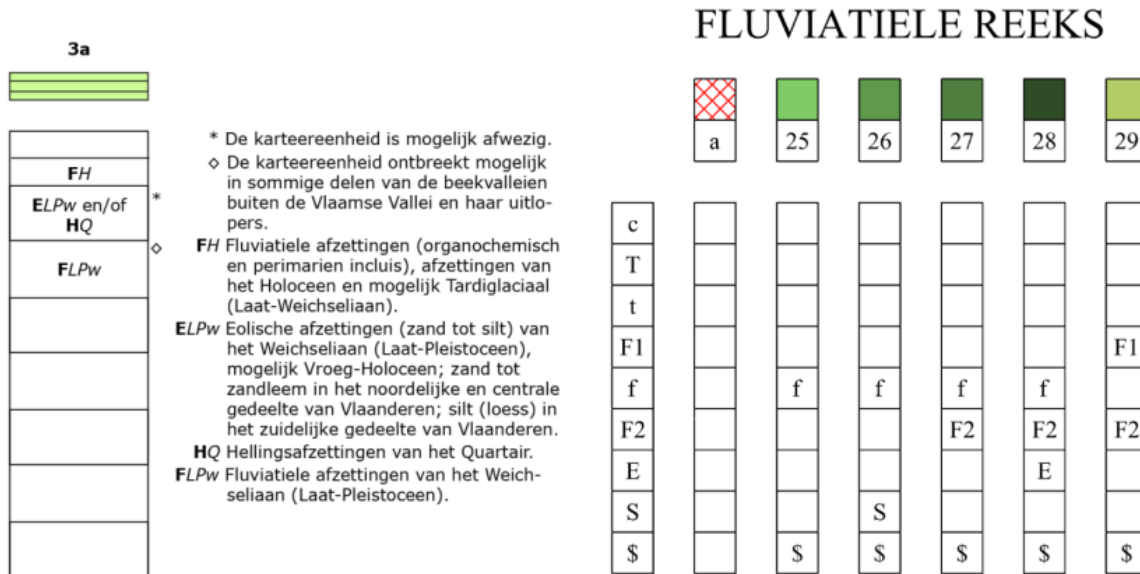

Plan 8: Plangebied op de quartairgeologische kaart³¹ (digitaal; 1:200.000; 23.01.2020)

Plan 9: Plangebied op de quartairgeologische kaart³² (digitaal; 1:50.000; 23.01.2020)

³¹ DOV VLAANDEREN 2020c
³² DOV VLAANDEREN 2020c

Figuur 8: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied (links van 1:200.000, rechts van 1:50.000)³³

Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied gekarteerd als **Edp**, **Eep** en **Ldp(o)**.

Een **Edp**-bodem is een matig gleyige kleibodem zonder profiel, waarbij de klei als vochtig wordt omschreven. Een Edp-bodem kenmerkt matig natte recente alluviale bodems op alluviale materialen. Roestverschijnselen worden waargenomen vanaf 50 en 80 cm diepte. Het bovendeck bevat dikwijls meer klei dan de gelaagde kleiige tot lemige ondergrond. De gronden zijn te nat in de winter en langdurig vochtig en koud in het voorjaar. Mits afwatering zijn ze geschikt voor weiland. Bij goede drainage kunnen ze ook bewerkt worden als akkerland.³⁴

Een **Eep**-bodem is een nat, sterk gleyige kleibodem met reductiehorizont zonder profiel. Een Eep-bodem wordt gekenmerkt door een donker grijsbruine, humeuze bovengrond. De blauwgrijze reductiezone is zichtbaar vanaf 100 cm diepte. De gronden zijn te nat en soms tijdelijke overstroom gedurende de winter. Ze zijn geschikt voor weiland.³⁵

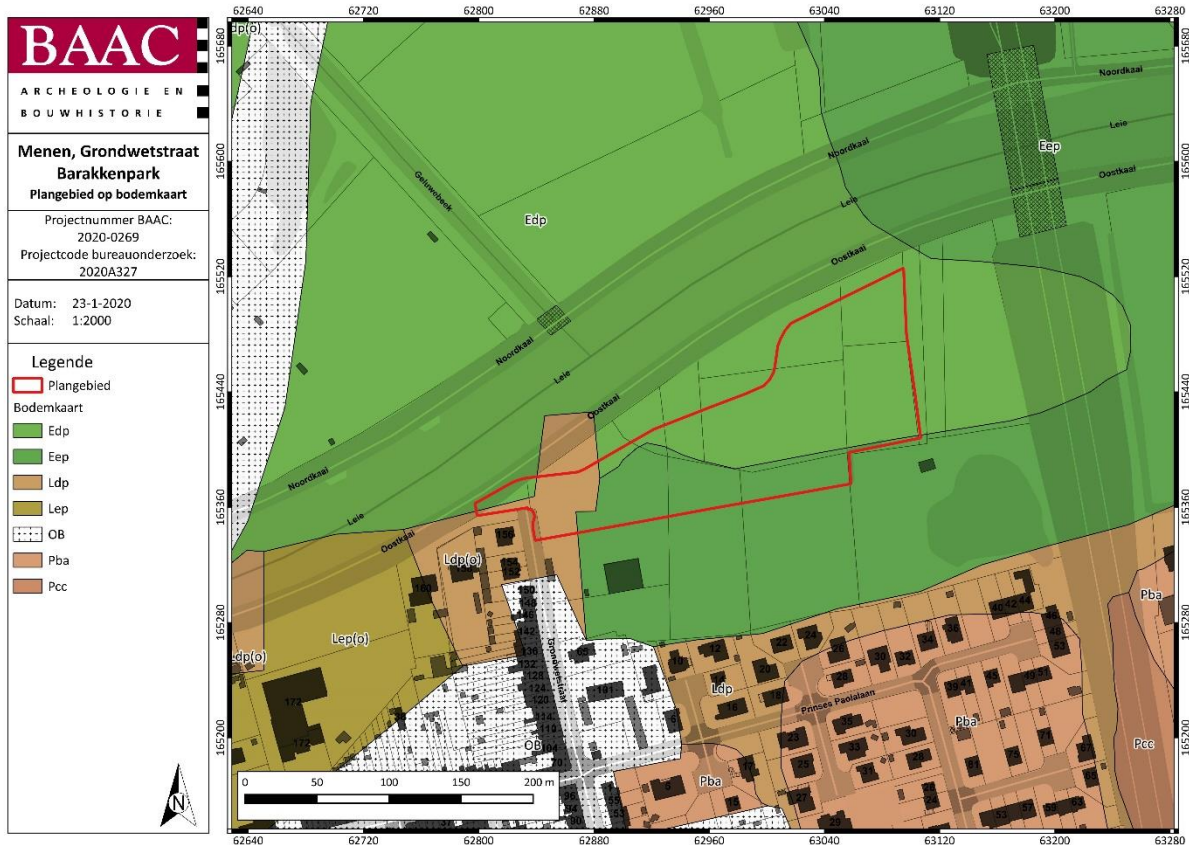
Een **Ldp(o)**-bodem is een matig nat, matig gleyige zandleembodem zonder profielontwikkeling met een sterke antropogene invloed. Ldp(o)bodems zijn typerend voor colluviale gronden, gekenmerkt door een laag recent geërodeerd sediment. Meestal wordt op geringe tot matige diepte een bedolven textuur B of een tertiair substraat aangetroffen. Het colluviaal dek onderscheidt zich van het autochtoon zandleem door de aanwezigheid van kleine houtskool- en baksteenresten. De waterhuishouding wordt gekenmerkt door wateroverlast tijdens de wintermaanden. Het zijn goede landbouwgronden mits drainage, maar zeker geschikt voor weiland.³⁶

³³ DOV VLAANDEREN 2020c

³⁴ VAN RANST & SYS 2000

³⁵ VAN RANST & SYS 2000

³⁶ VAN RANST & SYS 2000

Plan 10: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen³⁷ (digitaal; 1:20.000;23.01.2020)

2.2.2 Historisch kader³⁸

Algemeen

Het plangebied ligt in de huidige gemeente Menen. Menen is ontstaan op een doorwaadbare plaats aan de Leie en wordt voor het eerst vermeld in een Latijnse keure uit 1087. Hierin wijst de bisschop van Noyon en Doornik, Ratbodo, de inkomsten en het patronaatrecht van de parochiekerk van Menen toe aan de Noord-Franse Benedictijnerabdij van Hasnon-sur-la-Scarpa. Deze rechten worden echter een halve eeuw later betwist door twee plaatselijke ridders, Arnulf en Lambil van Menen. In 1193 worden ze toegewezen aan Arnulf en Mathilda van Menen. De stad groeit uit tot een heerlijkheid en wordt tot 1288 bestuurd door de familie van Menen. Geografisch was de heerlijkheid begrensd door de Leie, de zanderige kouters bij de weg naar Kortrijk en de dode Leie. Deze dode Leiearm vormde tevens de grens tussen de kasselrijen Kortrijk en Rijsel.

De heerlijkheid van Menen gaat terug op een nederzetting aan de kruising van de Leie met de heirbaan die onder meer Torhout en Rijsel met elkaar verbond. De kern van de eerste nederzetting lag in de nabijheid van de Leieovergang, ongeveer ter hoogte van het huidige kruispunt van de Oude Leielaan met de Waalvest en de Rijselstraat. Binnen dit gebied zogenaamd "Bruel", stond vermoedelijk de herenburch van de heren van Menen het "Saelhof", een op een motte gelegen goed, omgeven door een watergracht. In de onmiddellijke omgeving hiervan liggen de Sint-Vedastuskerk, de oudste parochiekerk van de stad voor het eerst vermeld in 1087 en het voormalige "Passantenliedengasthuis", de huidige Sint-Joriskliniek opgericht in de 13de eeuw. Verder was er een wind- en watermolen en de

³⁷ DOV VLAANDEREN 2020a

³⁸ DYSELINCK 2019

Sint-Janskapel. Menen en Halewijn waren verbonden door een brug over de Leie. De heerlijkheid telt omstreeks 1270 een 80-tal huizen.

De stad en tevens de heerlijkheid vormt één van de twaalf burchtgenootschappen van het kasteel van Kortrijk. Het grondgebied van ridder en heer Jan van Menen besloeg ongeveer 63,7 hectare. Hij haalde zijn inkomsten voornamelijk uit tolheffingen op het goederenverkeer langs de wegen en over het water. In 1288 ontnemt de graaf van Vlaanderen, Gwijde van Dampierre, hem al zijn rechten op de heerlijkheid Menen. Dit gebeurt vermoedelijk omwille van grafelijke schulden. Hierdoor wordt de graaf van Vlaanderen heer van Menen. Het beheer van de heerlijkheid wordt toevertrouwd aan een baljuw en de herenburcht wordt grafelijk eigendom. Vanaf 1298 valt Vlaanderen onder het bewind van de Franse koning, deze wijst de heerlijkheid van Menen in naam van Filips de Schone in leen toe aan ridder Willem van Mossere. In 1305 komt de heerlijkheid, die vrij snel groeide door de gunstig gelegen economische positie, weer in grafelijke handen terecht.

De economische bloei van de stad neemt een aanvang in 1351, na het toekennen van de stadsrechten door Lodewijk van Male, heer van Menen. De stad verkrijgt de toestemming tot de oprichting van een lakenproductie en een stapelplaats voor woldraad. Verder mag er een wekelijkse markt georganiseerd worden op zaterdag en een jaarlijkse buitengewone markt van drie dagen. Hierdoor ontwikkelt de heerlijkheid zich binnen afzienbare tijd tot een gereputeerde lakenstad, waarin ook de brouwerijnijverheid aan belang wint. De stad vormt een tegengewicht voor grote steden zoals Kortrijk en Gent. In 1353 wordt geconstateerd dat de ligging van de wolstapelplaats te Menen niet optimaal is. Plattelandsspinners waren niet bereid om naar de stad te komen waardoor de stapelplaats naar Moorseele verhuist. Hierdoor gaat voor Menen een erg belangrijke economische activiteit verloren. Sinds het begin van de 15de eeuw kent de lakennijverheid, ook die te Menen, een zware terugval. Op het einde van de eeuw kent de nijverheid terug een bloeiperiode ondanks de stadsbrand van 1488 die drie kwart van de stad in de as legt.

Menen behoort politiek en administratief tot het graafschap Vlaanderen en daarbinnen tot de kasselrij van Kortrijk die is onderverdeeld in vijf roeden, waaronder de roede van Menen, met de stad Menen als hoofdplaats. De roede heeft bestuurlijke en rechterlijke macht over vijftien omliggende gemeenten. Daarnaast kent Menen ook een stedelijk bestuur, bestaande uit een stadsmagistraat en zijn schepenen. De eerste helft van de 15de eeuw wordt gekenmerkt door de oprichting en de heropbouw van verschillende gebouwen onder meer het Sint-Jorishospitaal. De oude Sint-Vedastuskerk wordt gesloopt en in 1454 wordt de nieuwe kerk opgetrokken. De motte van de herenburcht wordt afgegraven, de grachten worden gedempt en het terrein wordt bebouwd. De stad breidt zich uit naar het noordwesten, richting Grote Markt, en ontwikkelt zich rond het kruispunt van de oude baan Brugge-Rijsel met de baan Kortrijk-Ieper. De oude stadskern ligt op de linkeroever van de thans gedempte Leiearm langs de as Ieperstraat, Grote Markt, Rijselstraat, Kerkotrek en Kerkstraat. De stad telt een 380-tal huizen en circa 1700 inwoners.

In 1488 wordt de stad geplunderd door de troepen van Frederik III, omdat het in opstand was gekomen tegen het gezag van Maximiliaan van Oostenrijk. De stad heeft vaak te lijden onder militaire acties, dit door haar ligging op de grens tussen de kasselrijen van Kortrijk en Rijsel, door haar economisch belang en door de strategische waarde van de brug tussen Menen en Halewijn. In 1548 was Menen een stad zonder vestingen bestaande uit een 20-tal straten. Het centrum had een tamelijk dicht stratennet. Toch waren er vooral op de uiteinden van de straten een aantal gronden onbebouwd. In het centrum en langs de hoofdstraten was er een doorgaans gesloten bebouwing waarbij op geregelde afstand brandgangen en waterputten bestonden. Op 9 mei 1548 wordt Menen geteisterd door een stadsbrand waarbij naar schatting 570 van de 700 woningen verloren gingen. Keizer Karel vaardigt de nodige financiële tegemoetkomingen uit om de stad te helpen.

Na 1560 ondergaat het stadsbeeld verschillende wijzigingen. Een aantal nieuwe openbare gebouwen waaronder het stadhuis, de lakenhal en het vleeshuis worden opengetrokken. Door de godsdienstoorlogen moest de bouw van het belfort worden stilgelegd in 1575. Tijdens de beeldenstorm (1566) worden de interieurs van het Sint-Jorishospitaal en de Sint-Vedastuskerk geplunderd. Na de stadsbrand wordt het marktplein vergroot. Tussen de Markt en het Nieuwhof (een gedeelte van de huidige Grote Markt) wordt in 1567 de Vismarkt opgericht. Rond 1571 bestond Mene uit een 30-tal straten met circa 890 huizen en een parochiekerk.

De brouwactiviteit groeide enorm tijdens de 16de eeuw, daar waar deze in de 14de en 15de eeuw voornamelijk in de lokale behoefte voorzag. De industrie bestond uit een 64-tal brouwerijen die grotendeels gesitueerd waren in het lagere stadsdeel omwille van de aanwezigheid van de Leie. De ligging van Mene aan de Leie vergemakkelijkte de aanvoer van graan en turf, wat het succes van de nijverheid verklaart.

In 1576 komen de 17 Provinciën in opstand tegen de Spaanse bezetting. Nog voor de laatste werken aan de vestingen voltooid zijn, wordt de stad ingenomen door de Malcontenten onder aanvoering van Emmanuel de Lalaing, baron van Montigny. Mene zal in hun handen blijven tot 22 oktober 1579, wanneer de stad vanuit Kortrijk door Schotse troepen wordt heroverd en opnieuw bij de Staten-Generaal wordt gevoegd. In de stad wordt er een garnizoen onder leiding van de Schotse Bafour gekazerneerd. In 1582 wordt Mene bevrijd door Spaanse troepen onder leiding van Alexander Farnese. Tijdens de eerste helft van de 17de eeuw blijft Mene gespaard van oorlogen en plunderingen. Dit geeft de gelegenheid tot het bouwen van enkele belangrijke complexen zoals het Kapucijnenklooster aan de westelijke stadsrand. Het wordt opgericht tussen 1603 en 1627. In 1608 wordt de kloosterkerk gewijd. De bouw van het belfort wordt opnieuw aangevat in 1602 en voltooid in 1610 onder leiding van de Kortrijkse meester-metselaar Jan Persyn.

In 1635 verklaart Frankrijk de oorlog aan Spanje. De oorlog, die tot 1678 zal duren, wordt eerst uitgevochten in Picardië en Artesië, maar vanaf 1644 in Vlaanderen. Mene, tot dan nog steeds in Spaanse handen, wordt in 1645 ingenomen door het Franse leger onder leiding van maarschalk Jean de Gassion. Datzelfde jaar wordt de stad geplunderd en deels vernield door Spanjaarden. In 1658 wordt Mene echter weer Frans bezit. Door de vrede van de Pyreneeën (1658) wordt de stad opnieuw bij de Spaanse Nederlanden gevoegd. In overtuiging van een definitieve vrede worden de wallen en bastions afgebroken, de grachten worden gedempt en enkel de stadspoorten blijven overeind. De oorlog tussen Frankrijk en Spanje kent echter nog een vervolg met de "Devolutieoorlog" in 1667 en 1668. Door het verdrag van Nijmegen (1678) wordt Mene van de kasselrij van Kortrijk losgemaakt en wordt het opnieuw Frans grondgebied.

Door de bezetting van de Nederlanden door de Spanjaarden wordt door Sébastiaan Le Prestre, markies van Vauban en Louvois, minister van oorlog onder Lodewijk XIV, het plan opgevat om de noordgrens van Frankrijk te versterken met een dubbele verdedigingsgordel. Om invallen tegen te gaan, worden tussen 1679 en 1689 de vestigingsmuren aangepast aan het ontwerp van Vauban. In het begin van de 18de eeuw zorgt de Spaanse successieoorlog (1702-1723) ervoor dat Mene nogmaals wordt belegerd. In 1706 trekken de geallieerde troepen onder leiding van de hertog van Marlborough door Vlaanderen. Op 17 juni wordt Kortrijk veroverd en van daaruit wordt de noordelijke Franse grens belegerd. De belegering van Mene begint op 24 juli 1706. Op 22 augustus capituleert de stad en worden de Franse legers verdreven. De schade was zeer groot. Zo lagen de Sint-Vedastuskerk, het stadhuis en de kloosters van de benedictijnen en de kapucijnen in puin. Ook het belfort wordt deels vernield in 1706, maar wordt vrijwel onmiddellijk gerestaureerd. De heropbouw van de kloostergebouwen van de kapucijnen wordt reeds in 1710 aangevat. Met de vrede van Utrecht in 1713 wordt Mene toegevoegd aan het Oostenrijks grondgebied. Door het Barrièretractaat van 1715 worden in Mene Hollandse troepen gelegerd om een Franse uitval te voorkomen.

Met de Oostenrijkse successieoorlog (1740-1748) verklaart Frankrijk de oorlog aan Oostenrijk en trekt het de Nederlanden in. Op 30 mei 1744 wordt gestart met een systematisch bombardement van de stad Menen dat op 4 juni eindigt. Het Hollands garnizoen geeft zich over en één dag later doet Lodewijk XV zijn plechtige intrede in de stad. Na het beleg worden de kazematten opgeblazen en de meeste militaire gebouwen afgebroken. Menen wordt weer een open stad. Met het bombardement van 1744 wordt de Kapucijnenkerk opnieuw in de as gelegd. Een jaar later worden de herstellingswerken aangevat onder impuls van Lodewijk XV.

Door het verdrag van Aken (1748) worden de Zuidelijke Nederlanden opnieuw onder Oostenrijks bewind geplaatst. Er worden plannen gemaakt om de vestingen te herstellen maar Keizer Jozef II gaat in 1782 over tot de verkoop van de militaire terreinen. Menen verliest als open stad zijn militaire waarde. Tussen 1792 en 1794 verwisselt Menen opnieuw verschillende malen van bezetter. Op 18 juni 1792 wordt het veroverd door Franse troepen onder leiding van maarschalk Lucker, die vanuit Menen ook Kortrijk onderwierp. Op 29 juni worden de Fransen opnieuw verdreven door de Oostenrijkse troepen. In 1793 wordt Menen afwisselend bezet door Fransen, Oostenrijkers, Hollanders, nogmaals Fransen en opnieuw Oostenrijkers. Menen wordt op 28 en 29 april 1794 opnieuw zwaar geteisterd door een Frans bombardement vanuit Halewijn. Op 30 april capituleren de Oostenrijkse troepen en wordt Menen opnieuw Frans bezit. De beschietingen hebben als gevolg dat één tiende van de woningen in puin lag, de hallen en de waag achter het stadhuis zijn vernield en de Sint-Vedastuskerk wordt zwaar beschadigd. De peervormige spits van het belfort brandt af en wordt niet meer vervangen. De vestingen worden grotendeels platgebombardeerd. Slechts enkele delen in het noordwesten van de stad en twee bolwerken bij de Leie bleven bewaard. Alle kerkelijke eigendommen worden in 1794 verbeurd verklaard en verkocht. Het klooster van de benedictinessen en het Sint-Jorisklooster blijven gespaard omdat de zusters zich ten dienste stelden van het openbaar nut namelijk de armen en geesteszieken. De Sint-Vedastuskerk wordt gesloten en de kerk van de kapucijnen doet dienst als opslagplaats en stal.

Economisch kent Menen een korte bloeiperiode na 1748. Als grensstad heeft het een grote aantrekkingskracht voor bedrijven. De steenweg Kortrijk-Menen wordt aangelegd en de aarden weg Menen-Roeselare-Brugge wordt heraangelegd. Door dit versteend wegennet stijgt de economische activiteit. Nieuwe industrietakken zoals de tabaksindustrie vervangen de tanende brouwactiviteiten (de brouwersgilde was in 1750 teruggevallen tot vier leden). Ook de wol, katoen- en garenindustrie kennen een heropleving. Bovendien kan men als grensstad profiteren van de bloeiende grenssmokkel. Lakens en kousen worden vanuit Frankrijk binnen gesmokkeld in ruil voor vlas, wol en vee. Door deze economische bloeiperiode wordt er, vooral door particulieren, druk gebouwd in de stadskern. Ook de overheid realiseert enkele bouwwerken, in 1782 wordt het landhuis (huidig stadhuis), gebruikt door het stadsbestuur en de roede van Menen, opgericht. Menen zal Frans grondgebied blijven tot in 1814, het Franse bewind wordt verdreven en de Hollandse periode breekt aan. Na het congres van Wenen in 1815 worden een aantal steden aan de grens met Frankrijk versterkt als voorzorgsmaatregel tegen eventuele nieuwe aanvallen. Door zijn rol als bufferstad tegen Frankrijk wordt Menen opnieuw voorzien van vestingen.

De Hollandse periode wordt gekenmerkt door actieve heropbouw. De Sint-Vedastuskerk, grotendeels vernield door een storm in 1801, wordt heropgebouwd tussen 1807 en 1820. In 1823 wordt gewag gemaakt van het herbouwen van de waag en de hallen. Het zal echter tot 1840 duren voor de werken definitief worden uitgevoerd. De oorspronkelijk vierkante vorm rond een binnenplein wordt behouden. In de drie nieuw gerealiseerde vierkantsvleugels wordt de functie van stadswaag opgenomen, in plaats van hallen worden vijf woningen met winkelruimte voorzien en twee ruime burgerhuizen. In 1828 wordt het belfort verhoogd met een achthoekige trommel en bovenaan afgewerkt met een platform met borstwering.

In 1830 telt Menen zo een 8.000 inwoners, het is een kleine stad met nauwelijks bebouwing in de omgeving van de vestingsmuren. In 1852 worden de vestingen gedeeltelijk ontmanteld. Enkele militaire gronden en gebouwen worden verkocht in juli 1856. Het militair hospitaal wordt eerst omgevormd tot kazerne en nadien tot regimentsschool. De stad krijgt in 1857 de kloostergebouwen van de kapucijnen in concessie. De Sint-Vedastuskerk wordt te klein en de oprichting van een tweede parochie dringt zich op. Het duurt echter nog tot 1873 vooraleer de Sint-Franciscuskerk, de kerk van de kapucijnen, wordt opengesteld voor erediensten. De andere kloostergebouwen worden omgevormd en in gebruik genomen als klaslokaal, pastorie en vredegerecht.

De ontmanteling van de vestingen en de bevolkingsaangroei heeft het bewoningspatroon in de tweede helft van de 19de eeuw ingrijpend gewijzigd. De stad wordt beter aangesloten op het wegennet. Spoorwegverbindingen met de West-Vlaamse gewesten en de Franse stad Tourcoing komen tot stand respectievelijk in 1853 en 1879. Lijn 66A en 69 worden aangelegd door de particuliere maatschappij "Chemins de Fer de la Flandre Occidentale". Het eerste station van Menen wordt opgetrokken in 1854-1855. Het gebouw wordt uitgebreid in 1890 en in 1940 vernield waarna het onmiddellijk wordt heropgebouwd. In 1846 wordt de steenweg naar Wervik in gebruik genomen, in 1869 deze naar Moeskroen-Dottignies. Verder wordt er heel wat aandacht besteed aan het verbeteren van het stedelijk comfort door het plaveien van straten, de aanleg van een rioleringsnet en het installeren van een gasverlichting. Een plan van stadsarchitect Demazière voor een wijk tussen het station en de stadskern wordt goedgekeurd. Bij de realisatie ervan moesten drie van de vier vroegere kazernes worden gesloopt. De vierde kazerne wordt omgebouwd deels ten behoeve van de brandweer, deels voor woningen en dodenhuis.

In de 19de eeuw beschikt Menen niet over een bloeiende industrie. De stad is als grensstad een ideale uitvalsbasis naar de Franse industriesteden Halluin, Ronq, Tourcoing en Armentières. De stad wordt in oostelijke richting uitgebreid met enkele beluikwijken. De geringe industriële bedrijvigheid in Menen bestaat voornamelijk uit vlas, katoen, kant en tabak. De stad wordt en blijft het belangrijkste productiecentrum van de tabaksverwerkende nijverheid in de Leiestreek. In de tweede helft van de 19de eeuw vestigen zich een aantal kleine bedrijven van zeer uiteenlopende aard, onder meer gas, rubber, ijzer en baksteen in Menen.

De bevolking van Menen kent een grote stijging naar het einde van de 19de eeuw toe. De groei is voor een groot deel te verklaren door de industriële ontwikkeling van het Noord-Franse gebied en zijn behoefte aan arbeidskrachten. In zekere mate kan men spreken van een satellietstad ten opzichte van de agglomeratie Roubaix-Tourcoing. Heel wat Franse grensarbeiders vestigen zich in de stad waardoor er overall in Menen kleine arbeidersbeluiken ontstaan. In de periode 1891-1895 wordt er ten zuiden van de stadskern, aan de grens met Frankrijk, een nieuwe wijk met arbeiderswoningen opgericht zogenaamd "De Barakken", die deels in het plangebied is opgenomen. De wijk kent een enorme expansie en wordt in 1897 als aparte parochie ingericht waarbinnen de Sint-Jozefkerk wordt opgetrokken.

De economische heropbloei van voornamelijk vlas- en tabaksnijverheid in Menen kent een einde door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Vanaf 14 oktober 1914 wordt Menen bezet door de Duitse troepen. De stad moet instaan voor de kazernering van de soldaten en wordt een verzamelpunt voor nieuwe troepen en een rustplaats voor de troepen die terugkeren van het front. Twee Ortskommandaturen worden opgericht en verschillende gebouwen in de stad worden opgeëist en ingericht voor militaire doeleinden. Menen heeft enorm te lijden onder het oorlogsgeweld. Ongeveer de helft van de huizen wordt vernield of zwaar beschadigd. Na de oorlog is de woningnood groot. De financiële situatie van de stad is desastreus waardoor ze beroep moet doen op overheidssubsidies. In het kader van de wederopbouw wordt er een tuinstad opgericht. Tijdens de oorlog worden in Menen een 300-tal houten barakken opgetrokken buiten de Ieperpoort met steun van het koning Albert fonds. De nieuw ontstane wijk krijgt, wegens het groot aantal arbeiders dat er woont, de naam "De Roo-

campagne". In een gemeenteraadsbesluit van 1928 wordt besloten de houten barakken op "De Roo-campagne" te verkopen. Geleidelijk aan worden ze vervangen door stenen huizen en in 1959 zal de wijk als "Nieuwe Tuinwijk" definitief ingehuldigd worden. Daarnaast wordt tussen 1921 en 1923 de ruim 200 woningen tellende woonwijk "Ons Dorp" gerealiseerd.

Langs de belangrijkste verkeerswegen verschijnt er lintbebouwing in de richting van Ieper, Brugge en Kortrijk. Menen en Halewijn groeien naar elkaar toe en worden nagenoeg één geheel. Door de grote uitbreiding van de stad, wordt de Sint-Vedastusparochie opgesplitst in vier parochies: Sint-Vedastus, Sint-Franciscus, Sint-Jozef en Sint-Jan-Baptist.

De Leie wordt in 1921 gedeeltelijk rechtgetrokken. Er wordt een nieuwe sluis gebouwd waardoor nu ook grote schepen van 300 ton hun vracht konden aanvoeren. Hierdoor wordt de rivier vertakt in een nieuwe en een oude Leiearm. Deze laatste wordt reeds in 1923 gedempt waardoor het Wautersplein (de huidige Waalvest) ontstaat. In 1971 en in 1987-1988 graaft men een nieuwe bedding voor de Leie om deze toegankelijk te maken voor een grotere tonnenmaat.

De oorlog vormt ook een breekpunt, er komen betere en snellere verbindingen tussen de verschillende steden en de mechanisatie in de landbouw komt op. In 1947 bereikt de bloei van de stad een hoogtepunt. Bijna de helft van de actieve bevolking werkt buiten de stad, waarvan een groot deel in Frankrijk. De pendelarbeid daalt vanaf 1962, de bevolking kende een licht terugval.

Vestingen

Ondanks het economische belang van de stad is Menen zeer lang een open stad gebleven. De eerste versterkingswerken worden pas gebouwd in 1566, waarbij de stad beschermd wordt tegen de Spanjaarden. De eerste echte omwalling komt er pas in 1578 toen Menen zich aansloot bij de opstand van de Nederlanden tegen Spanje. De Gentse calvinistische leiders van deze opstand nemen het initiatief om de stad van een omwalling te voorzien. De eerste versterking bestaat uit aarden wallen met grachten en palissaden en wordt voortdurend verbeterd tot deze bestaat uit een aantal grote rechte fronten met kleien bastions. Het geheel was omgeven met een brede gracht gevuld met water afkomstig van de Leie. De omwalling was voorzien van drie poorten, de Ieperse, de Brugse en de Kortrijkse poort. Een vierde, de Rijselsepoort, net ten noorden van het plangebied, lag aan de nietversterkte Leieoever.

Tijdens de godsdienstoorlogen wordt Menen menigmaal door wisselende partijen ingenomen en toen de stad na 1621 een grensstad werd tussen de Zuidelijke Nederlanden en Frankrijk, bleven de belegeringen en plunderingen onverminderd duren. De wallen worden in 1644 gesloopt, om verdere vernielingen te vermijden. Bij de Vrede van Nijmegen (1678) wordt Menen aan Frankrijk toegewezen, Lodewijk XIV laat de belangrijke grensstad vanaf 1679 uitbouwen tot een modelvesting. De aanleg is het werk van de Franse vestingbouwer Sebastiaan Le Pestre, markies van Vauban. Hij versterkt de noordelijke grens van het Franse rijk met een dubbele verdedigingslinie, van Grevelingen naar Mézières en van Duinkerke naar Givet. In totaal bouwt hij 27 versterkingen waaronder zes nieuwe. Te Menen bouwt hij de bestaande vestingen om.

De vesting Menen, die doorgaat als één van de meest volmaakte werken van Vauban, strekt zich op beide Leieoeveren uit. Op de linkeroever wordt het oude tracé grotendeels gevolgd, er kwamen grotere bastions aangevuld met ravelijnen, lunettes en een tenaille voor het oude gedeelte. Op de voorheen niet-versterkte Leie-oever legt Vauban twee grote bastions aan, de Rijselpoort wordt eveneens door twee bastions beschermd. Ten zuiden van de stad lagen twee grote overstromingsgebieden, gescheiden door een dijk waarover de Rijselse weg liep en gedekt door een groot hoornwerk.

In april 1678 worden de bouwwerken van de vestingen aangevat. In 1685 is de ruwbouw klaar, maar het zou nog tot 1689 duren vooraleer de werken beëindigd worden. De totale oppervlakte van de vestingmuren besloeg ruim 63 hectare en 68 are. De aanleg van de versterkingen hadden als gevolg dat heel wat privéwoningen moesten afgebroken worden en ook het stratenpatroon onderging wijzigingen. In Halewijn worden de kerk en een 80-tal huizen gesloopt. In 1706 komt de stad in Oostenrijks bezit, door het Barrièretractaat van 1715 wordt het een Hollandse garnizoenstad die in 1744 door Lodewijk V heroverd wordt. Deze laatste laat de vestingen en het hoornwerk slopen, enkel de grondvesten bleven bewaard. In 1748 wordt Meneen opnieuw een barrièrevesting, nu onder Habsburgs gezag. Het barrièrestatuut wordt in 1782 door Jozef II opgeheven. Na de overwinning van Napoleon in Waterloo wordt een vestinggordel aangelegd waarbij ook Meneen wordt ingeschakeld. De nieuwe versterkingen die vanaf 1817 (Hollandse periode) worden opgericht, steunen grotendeels op de grondvesten van Vauban. In 1830 zijn de vestingen nog niet voltooid en in 1852, toen beslist werd de verdediging van België te concentreren rond de kringstelling Antwerpen, verliest de vesting van Meneen alle betekenis. Een deel van de terreinen wordt verkocht. Een aantal van de nieuwe eigenaars slopen op eigen kosten de vestingen zonder dat ze er verplicht toe waren. Toch bleven er nog belangrijke fragmenten bewaard.

De Barakken

Een wijk en parochie ten zuiden van de Leie, deel binnen het plangebied, omvat de Bakkerstraat, Barakkenstraat, Dynastiestraat, Graaf van Vlaanderenstraat, Grensstraat, Grondwetstraat, Halewijnstraat, Harmoniestraat, Kongresstraat, Koning Albertstraat, Koningin Elisabethstraat, Koninginnestraat, Koninklijke Prinsstraat, Leopoldstraat, Prinses Paolalaan, Schansstraat, Sint-Hilariusstraat, Sint-Jozefsplein, Sint-Jozefstraat, Vlamingenstraat, Voorzorgstraat, Vredesstraat, Weidestraat en Zuidstraat, waarvan een deel aan de Rijselstraat binnen het plangebied ligt. Het gaat om een arbeiderswijk opgericht op voormalig Frans grondgebied van de aangrenzende gemeente Halewijn/Halluin. Door grenscorrecties in de 17de en 18de eeuw is de wijk bij Meneen gevoegd.

Het gebied maakte deel uit van de versterkingen, aangelegd door Vauban in de periode 1679-1689 in opdracht van de Franse koning Lodewijk XIV, waardoor de dorpskern van de Franse gemeente verdween. Het hoornwerk van Halewijn werd op bevel van Lodewijk XV gesloopt in 1744, de terreinen bleven militair domein en er was een bouwverbod. De ontmanteling van het gebied gebeurde onder Belgisch bestuur en de verkoop van de vrijgekomen gronden ging door in 1856-1857.

De opbouw van de wijk startte in de periode 1891-1895 op de vroegere dorpskern van Halewijn met kerk en marktplein en op de restanten van de burcht van de heren van Halewijn. Het aanleggen van een aantal nieuwe straten was noodzakelijk omdat in de periode 1880-1890 de inwijking van grensarbeiders een hoogtepunt kende. De Schansstraat werd als eerste straat geopend in 1891. In 1895 volgde de aanleg van de Vredesstraat, Bakkerstraat en Zuidstraat.

In 1897 wordt de wijk als aparte parochie erkend. De oprichting van de nieuwe parochie wordt vastgelegd in een koninklijk besluit van 15 maart 1898. De schenking door de stad van een stuk grond aan de Sint-Jozefparochie voor de aanleg van een kerk met kerkplein gebeurde op 15 oktober 1900. Op 31 december 1904 telde de wijk reeds 4.401 inwoners. De uitbreiding van de wijk startte in westelijke richting door de aanleg van de Grensstraat, Weidestraat, Sint-Hilariusstraat en Halewijnstraat. De Kongresstraat, Graaf van Vlaanderenstraat en het noordelijke deel van de Leopoldstraat werden pas aangelegd in 1912-1913. Busbekestraat en Demeystraat werden opgebouwd in dezelfde stijl.

Kasteelhoeve La Haute Cense

Net ten zuiden van het plangebied is de voormalige kasteelhoeve La Haute Cense gelegen, vandaag gekarteerd als vastgesteld bouwkundig erfgoed en beschermd monument. Het gebouw is vermoedelijk de enige restant van de oorspronkelijke bebouwing binnen de wijk “de barakken”. De Kasteelhoeve dateert wellicht uit 1610 en werd gebouwd in opdracht van de familie de Croy, eigenaars van het nabijgelegen kasteel. De huidige gebouwen dateren uit de late 18de of vroege 19de eeuw. De hoeve was tot het einde van de 18de eeuw, samen met de “Basse Cense”, de enige grote landbouwuitbating gelegen tussen de Leie en de huidige Franse grens. De terreinen gelegen in Frans Vlaanderen, werden door Lodewijk XVI in 1779 afgestaan aan het stamland. De voormalige gesloten vierkanthoeve met overdekte inrijpoort wordt weergegeven op de Atlas der Buurtwegen (zie Plan 14).³⁹

2.2.3 Cartografische bronnen

Villaret (1745-1748)

Op de Villaretkaart⁴⁰ (Plan 11) staat het plangebied aangegeven ten zuidoosten van de vesting Menen. Het plangebied grenst in het zuiden aan het domein van de Kasteelhoeve La Haute Cense. De Leie situeert zich ongeveer een halve kilometer ten noorden van het plangebied. Het plangebied situeert zich wel duidelijk ter hoogte van de valleigronden van de Leie. Omwille van de strategische ligging net buiten de vesting, zal het terrein vermoedelijk het strijdtoneel geweest zijn van verschillende veldslagen.

Ferraris (1771-1778)

Op de Ferrariskaart⁴¹ (Plan 12) is te zien dat het plangebied zich buiten de toenmalige landsgrens bevindt, ter hoogte van Franse kant. Van de vestingwerken in het noordwesten zijn enkel de grachten en wallen nog stille getuigen. De Leie vormt nu de natuurlijke grens tussen beide landen.

Vandermaelen (1846-1854)

Op de Vandermaelenkaart⁴² (Plan 13) zijn de vestingwerken, ten noordwesten van het plangebied, opnieuw zeer duidelijk weergegeven. De loop van de Leiemeander ligt zuidelijker dan tot nu toe waargenomen. Het plangebied situeert zich ter hoogte van het weideland, op basis van de bodemkaart, vermoedelijk het overstromingsgebied van de Leie. De landsgrens situeert zich ongeveer een halve kilometer ten zuiden van het plangebied. Het onderzoeksterrein grenst nog steeds aan de kasteelhoeve “de la haute Cense”.

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

Op de Atlas der Buurtwegen⁴³ (Plan 14) zijn opnieuw geen vestingwerken meer zichtbaar. Het plangebied grenst aan een u-vormige gracht die mogelijk kan wijzen op de aanwezigheid van een voormalige site met walgracht. De kasteelhoeve situeert zich nog steeds ten zuiden van het onderzoeksterrein. De landsgrens blijft ongewijzigd.

³⁹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED n.d. ID 55712

⁴⁰ GEOPUNT 2020f

⁴¹ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2020

⁴² GEOPUNT 2020h

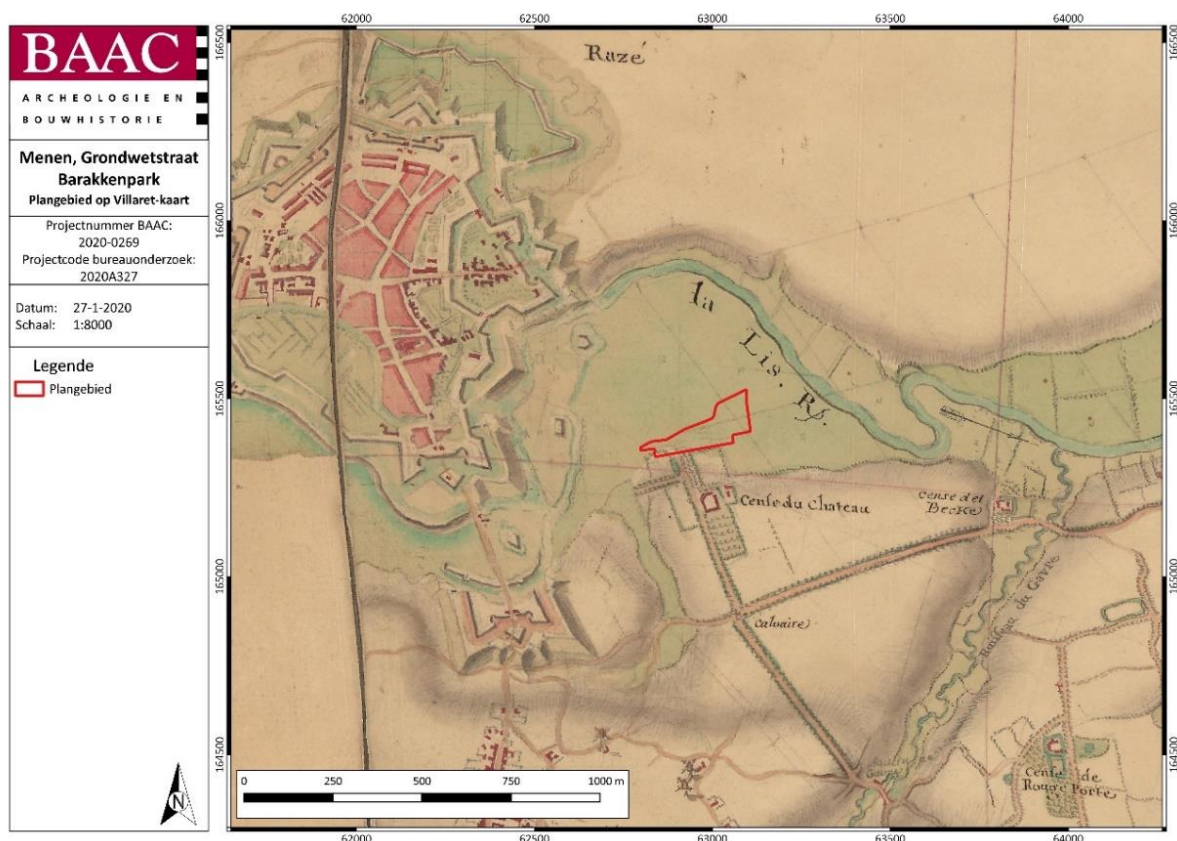
⁴³ GEOPUNT 2020g

Popp (1842-1879)

De situatie op de Poppkaart⁴⁴ lijkt sterk op die van de Atlas der Buurtwegen (Plan 15). Het onderzoeksterrein bevindt zich nog steeds binnen de valleimeander van de Leie. De percelen zijn sterk opgedeeld en worden hoofdzakelijk getypeerd door hun lange, smalle vorm.

Topografische kaart uit 1950

Op de topografische kaart uit 1950⁴⁵ (Plan 16) worden opnieuw geen perceelsgrenzen weergegeven, maar wordt het plangebied ingekleurd als weidegronden. Een duidelijk greppelsysteem toont dat het plangebied zeker onder handen werd genomen door de mens, die grip probeerde te krijgen op de waterhuishouding van de terreinen binnen deze valleimeander.

Plan 11: Plangebied op de Villaretkaart⁴⁶ (analoog; onbekend; 27.01.2020)

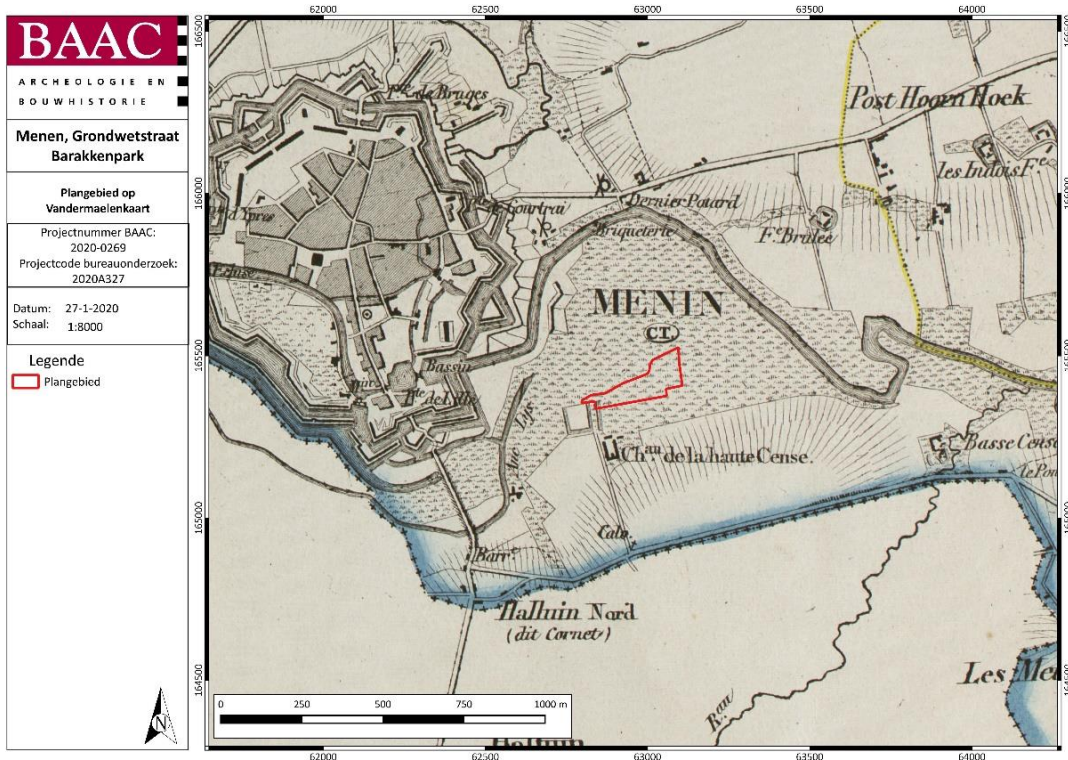
⁴⁴ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2020

⁴⁵ CARTESIUS 2020

⁴⁶ GEOPUNT 2019a

Plan 12: Plangebied op de Ferriskaart⁴⁷ (analoog; 1:25.000; 27.01.2020)

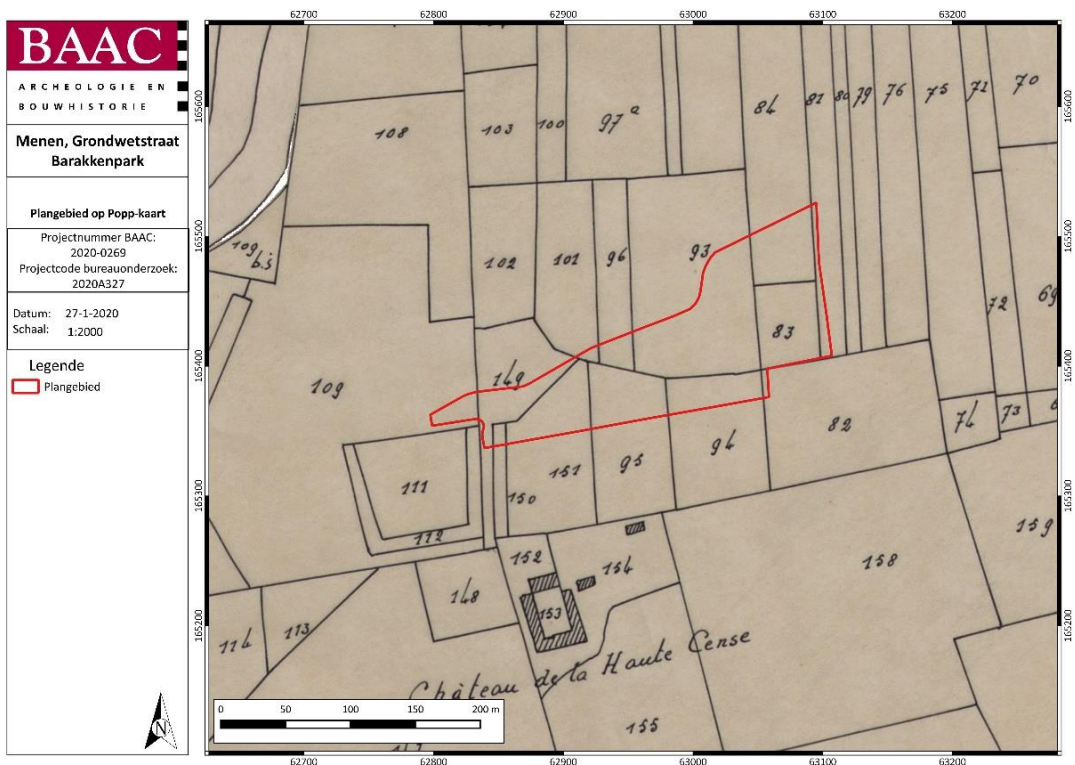
Plan 13: Plangebied op de Vandermaelenkaart⁴⁸ (analoog; 1:20.000; 27.01.2020)

⁴⁷ GEOPUNT 2020c

⁴⁸ GEOPUNT 2020d

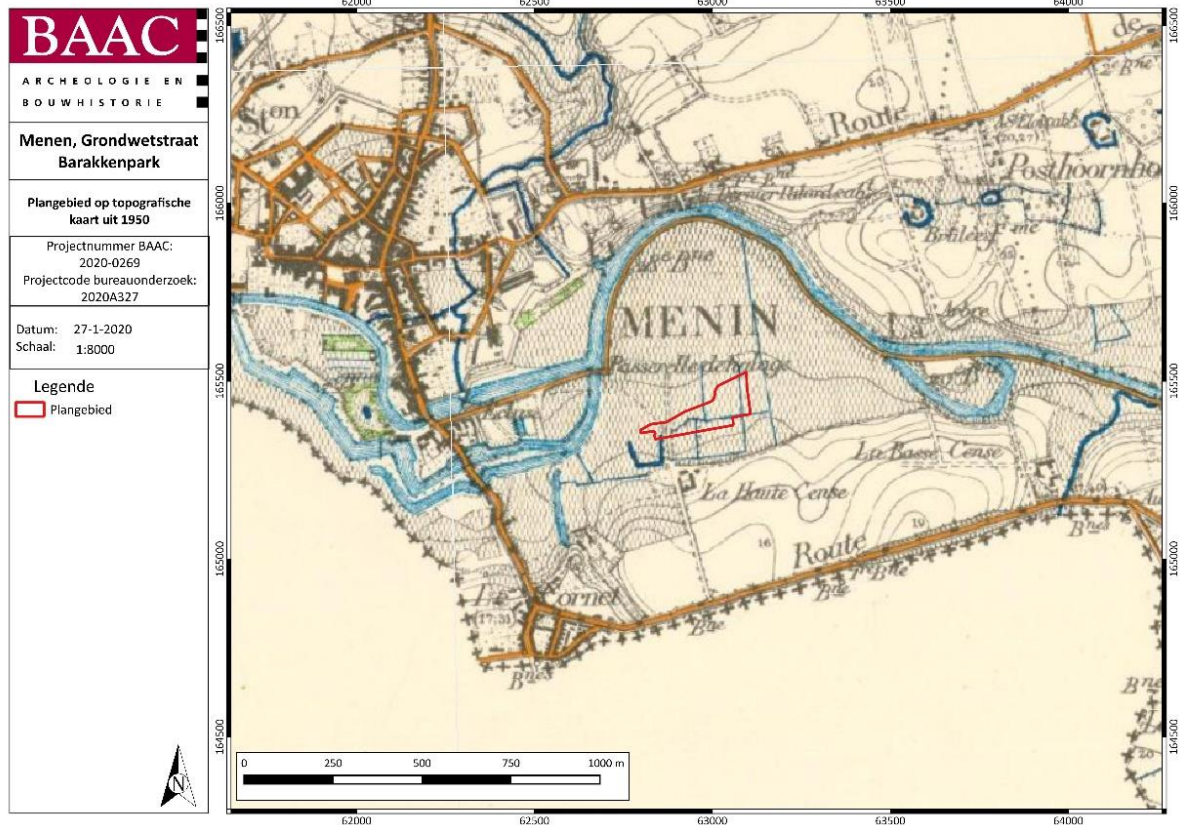
Plan 14: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen⁴⁹ (analoog; 1:2500; 27.01.2020)

Plan 15: Plangebied op de Popkaart⁵⁰ (analoog; 1:1.250-1:7.500; 27.01.2020)

⁴⁹ GEOPUNT 2020b

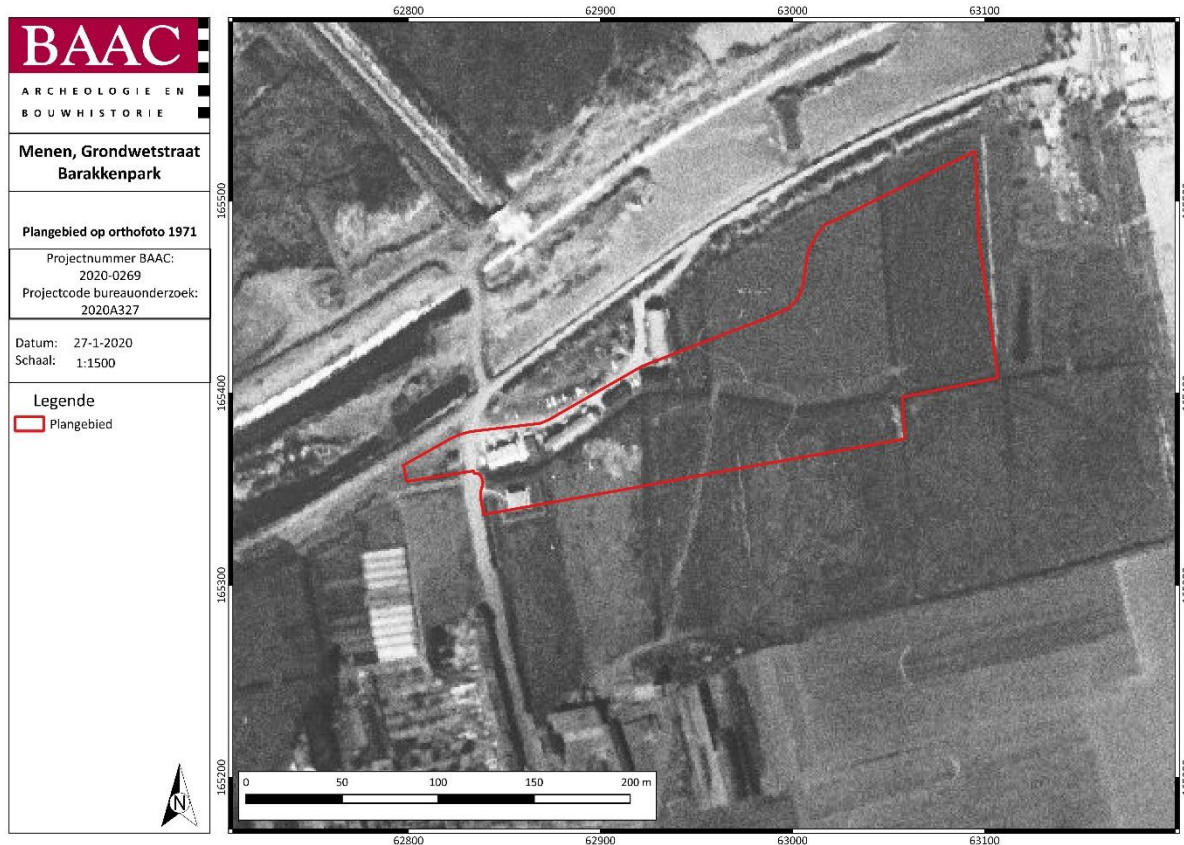
⁵⁰ GEOPUNT 2020e

Plan 16: Plangebied op topografische kaart uit 1950 (analoog, onbekend, 27.01.2020)

2.2.4 Orthofotografische bronnen

Op de orthofoto uit 1971 (Plan 17) is duidelijk zichtbaar hoe de nieuwe Leie net ten noorden van het plangebied verdiept wordt. De werkzaamheden hebben ook in zekere mate een impact op (een deel van) het plangebied. Vermoedelijk werd de noordwestelijke helft van het plangebied al dan niet gedeeltelijk gebruikt als werfzone. Welke impact deze werkzaamheden effectief op het bodembestand hebben gehad, is op basis van het bureauonderzoek niet duidelijk.

Plan 17: Plangebied op orthofoto uit 1971 (analoog, onbekend, 27.01.2020)

2.2.5 Archeologisch kader

Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting maken over het archeologisch potentieel van het plangebied. Voor het plangebied zelf aan de Grondwetstraat zijn geen archeologische waarden gekend (Plan 18).⁵¹ Rondom het projectgebied zijn de volgende meldingen gekend (Tabel 2):

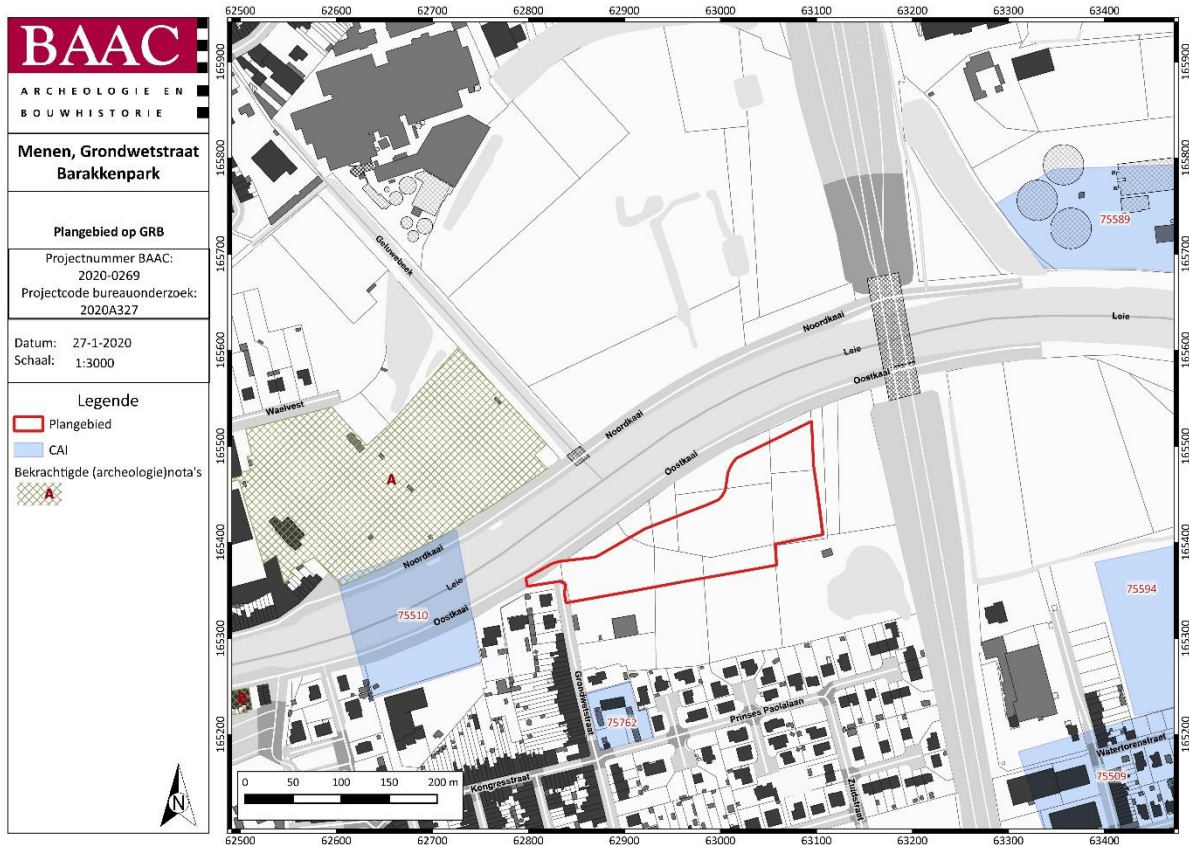
Tabel 2: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.⁵²

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
75510	MENEN BURCHT VAN HALEWIJN, VERSTERKING WATERBURCHT, LATE ME, VONDSTCONCENTRATIE AW LATE ME, CONTROLE DER WERKEN, VELDPROSPECTIE EN OPGRAVING
75762	MENEN LA HAUTE CENSE, 17 ^{DE} -EEUWSE SITE MET WALGRACHT, TER HOOGTE VAN NEERHOF VAN DE BURCHT VAN HALEWIJN (CAI75510), VOORGANGER UIT LATE ME, HISTORISCH ONDERZOEK

⁵¹ CAI 2020

⁵² CAI 2020

75589	MENEN AQUAFIN KORTRIJKSTRAAT, VELDPROSPECTIE: LITHISCH MATERIAAL NEOLITHICUM EN VOLME AARDEWERK
75594	MENEN BASSE CENSESTRAAT, VELDPROSPECTIE: LITSCH MATERIAAL NEOLITHICUM, VOLME AARDEWERK, ROM AARDEWERK EN MUNT, AARDEWERK EN GEWERKEI NIEUWE TIJD.
75509	MENEN WATERTOREN, VELDPROSPECTIE EN CONTROLE DER WERKEN, LITHISCH MATERIAAL MIDDEN-NEOLITHICUM.

Plan 18: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart⁵³, met aanduiding van de bekrachte archeologienota's en nota's⁵⁴ op het GRB⁵⁵ (digitaal; 1:250, 27.01.2020)

In de directe omgeving van het plangebied werd nog maar weinig archeologisch (voor)onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd. Non-destructieve onderzoeksmethodes waaronder veldprospectie en historisch onderzoek dekken het gros van de reeds uitgevoerde onderzoeken.

De resultaten van het archeologisch onderzoek zijn erg divers. Zo werden onder meer lithische vondsten daterend uit het neolithicum tot en met aardewerk uit de nieuwe tijden aangetroffen. Ook uit de middeleeuwen en de Romeinse tijd werd materiaal ingezameld.

⁵³ CAI 2020

⁵⁴ ONROEREND ERFGOED VLAANDEREN 2020b

⁵⁵ AGIV 2020b

Ander archeologisch onderzoek in de regio

Archeologienota's en nota's

Voor het plangebied *Menen, Grondwetstraat* werd tot op heden nog geen (archeologie)nota opgesteld. Voor nabijgelegen terreinen in de directe omgeving werden reeds twee archeologienota's opgemaakt (zie Plan 18 en Tabel 3).

Tabel 3: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio

	AN(BS)/N/EV ID	TOPONIEM	ONDERZOEK	ADVIES
A	AN ID8030	MENEN VAUBANSTADION	BOZ	GEEN VERVOLG
B	AN ID12841	MENEN SLOPEN PANDEN	BOZ	DO (IN DE VORM VAN WERFBEGELEIDING)

Omwillen van de ligging van beide terreinen ter hoogte van de vestingwerken, wordt een hoge archeologische verwachting toegeschreven voor sporen en vondsten daterende uit de nieuwe en nieuwste tijd, maar ook voor steentijdsites, sites uit de metaaltijden en de Romeinse tijd. Op basis van de bewaringstoestand en de impact van de geplande werken werd al dan niet de afweging gemaakt de terreinen te onderwerpen aan verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem.

Bureauonderzoek Ph. Despriet⁵⁶

Het bureauonderzoek dat dhr. Philippe Despriet van de Vereniging Archeologie Zuid-West-Vlaanderen uitvoerde in het kader van de archeologienota *Menen, Slopen panden*⁵⁷ (ID12841) spitste zich toe op een onderzoekzone ten westen van het huidige plangebied. De specifieke verwachting over de vestingwerken zijn dan ook niet van toepassing voor de huidige onderzoekszone. Wel kan de verwachting van vondsten en sporen van explosieven en granaten van beschietingen van Menen uit 1917 en 1918 doorgetrokken worden. Weliswaar in mindere mate, maar de kans op het aantreffen van onontplofte explosieven is zeker niet onbestaande.

⁵⁶ DYSELINCK 2019

⁵⁷ DYSELINCK 2019

2.3 Synthese onderzoeksresultaten

2.3.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Het plangebied situeert zich ter hoogte van de alluviale gronden van de voormalige Leiemeander, ter hoogte van de zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei. De Leiemeander bevond zich oorspronkelijk ongeveer een halve kilometer ten noorden van het plangebied. De nieuwe Leie dateert uit de jaren '20 en werd tijdens het begin van de jaren '70 en eind jaren '80 opnieuw verdiept. De verplaatsing van de Leiemeander en de bijkomende graafwerken kunnen er voor gezorgd hebben dat aanpalende terreinen werden opgehoogd, maar in welke mate en tot welke hoogte kon niet achterhaald worden door middel van bureauonderzoek.

Het plangebied wordt gekenmerkt door natte tot matig gleyige kleibodems, die typerend zijn voor alluviale bodems en door matig natte zandleem met een colluviaal karakter. De ondergrond wordt gekenmerkt door fluviale afzettingen bovenop eolische afzettingen en het Lid van Moen.

Het plangebied situeert zich ten zuiden van de historische binnenstad en vestingenwerken. En maakte dus geen deel uit van de stadsontwikkeling. Gezien de situering ten opzichte van de vestingen en de diverse bezettingen, plunderingen en belegeringen die de stad onderging, vervulde het onderzoeksterrein mogelijk wel een strategische rol tijdens het diverse oorlogsgeweld. Doorheen de eeuwen behoort het plangebied al dan niet tot Frans grondgebied. Door grenscorrecties werd het ten slotte in de 17de en 18de eeuw bij Menen gevoegd.

In het zuiden grenst het plangebied aan de voormalige kasteelhoeve La haute Cense, die vermoedelijk dateerde uit 1610. Het betrof de grootste en enige landbouwuitbating tussen de Leie en de Franse grens. De onderzoekszone zelf situeert zich ter hoogte van de "Barakken", een arbeiderswoonwijk die gebouwd werd aan het einde van de 19de eeuw. Het plangebied zelf bleef onbebouwd en in gebruik als weiland tot op heden.

Het bodembestand lijkt niet of althans grotendeels niet te zijn aangetast gedurende de laatste eeuwen. Enkel voor de noordwestelijke hoek van het plangebied werden aanwijzingen gevonden dat het terrein bij begin van de jaren '70 vermoedelijk in gebruik werd genomen als werfzone voor de verdieping van de nieuwe Leie-arm.

2.3.2 Archeologische verwachting

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kan niet met zekerheid gezegd worden of er archeologische waarden in het plangebied aanwezig zijn. Het plangebied werd niet specifiek bij naam vermeld in de historische bronnen. Voor de oudere perioden (steentijden-metaaltijden-Romeinse periode) is er niets voorhanden wat betreft historische of archeologische bronnen die relevant zijn voor het plangebied. De directe omgeving van het plangebied zal doorheen de geschiedenis een zekere aantrekking hebben uitgeoefend op de mens, waarbij de nabijheid van een natuurlijke waterloop een belangrijke rol zal gespeeld hebben.

Op basis van de bureaustudie kan wel een verwachting vooropgesteld worden voor volgende waarden:

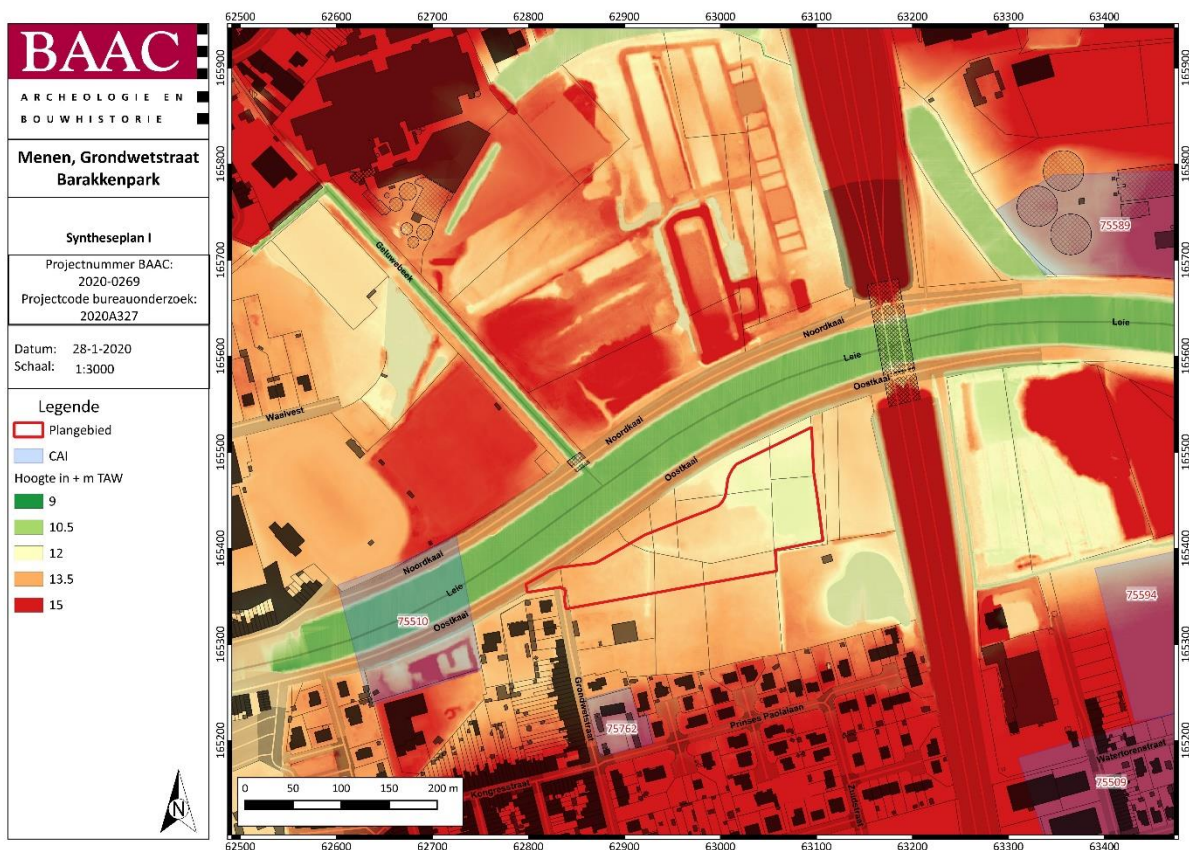
- Archeologische sporen en vondsten daterende vanaf de steentijd (neolithicum) tot en met de nieuwe tijd.
- Archeologische sporen en vondsten daterende uit de late middeleeuwen – nieuwe tijd die wijzen op oorlogsgeweld. Bijvoorbeeld sporen van veldslagen of kampementen.

- Al dan niet ontplofte explosieven daterend van de beschietingen tijdens WO I (1917-1918).

Of het onderzoeksterrein in het verleden al dan niet geschikt was voor tijdelijke of permanente bewoning, kon niet worden achterhaald op basis van de bureaustudie.

2.3.3 Syntheseplan

Op het syntheseplan (Plan 19) is duidelijk zichtbaar dat in de directe omgeving van het plangebied diverse archeologisch gekende waarden aanwezig zijn. Het betreft veelal veldprospecties die zowel vondstmateriaal daterend uit het neolithicum tot en met nieuwe en nieuwste tijd aan het licht brachten. Deze sites situeren zich allemaal iets hoger dan het plangebied, maar bevinden zich in de directe omgeving van de oorspronkelijke Leimeander (zowel ten noordoosten als ten zuiden van deze meander). Deze is nog vaag waar te nemen op ongeveer een halve kilometer ten noorden van het plangebied.

Plan 19: Syntheseplan I (digitaal, 1:250, 28.01.2020)

2.4 Besluit

2.4.1 Potentieel op kennisvermeerdering

Op basis van de bureaustudie kon een relatief hoge archeologische verwachting vooropgesteld worden voor sporen en vondsten daterende vanaf de steentijd tot en met de nieuwe tijd, met onder andere sporen die kunnen wijzen op of in relatie staan tot het historische gekende oorlogsgeweld uit de late middeleeuwen tot de nieuwste tijd, waaronder al dan niet ontplofte explosieven daterend uit 1917-1918. Of het onderzoeksterrein in het verleden al dan niet geschikt was voor tijdelijke of permanente bewoning, kon niet worden achterhaald op basis van de bureaustudie.

Omwille van het gebruik als weideland gedurende de laatste drie eeuwen worden geen grote verstoringen verwacht. Enkel ter hoogte van een kleine zone ter hoogte van de noordwestelijke hoek van het plangebied, die mogelijk dienst deed als werfzone bij de verdiepingswerkzaamheden van de Leie-arm in de jaren '70, wordt eventueel een verstoring van het bodemprofiel verwacht. In welke mate de werkzaamheden een impact hadden op het plangebied zelf is niet gekend. Vermoedelijk werd (een deel van) het grondverzet dat vrijkwam tijdens het graven van de nieuwe Leie-arm verdeeld onder de aanpalende percelen en werd het plangebied bijgevolg al dan niet gedeeltelijk opgehoogd. Maar deze hypothese kon door middel van een bureauonderzoek alleen niet gestaafd worden.

De geplande werkzaamheden blijven eerder beperkt in oppervlakte en diepte. Bijgevolg zullen maar drie zones een potentieel op kennisvermeerdering opleveren, waaronder de bospoel (ca. -70 cm, 930 m²), de speelwadi (ca. -95 cm, 1.100 m²) en de verharding (ca. -50 cm, 210 m²). Enkel ter hoogte van deze ingrepen wordt een impact verwacht die potentieel archeologische sporen of vondsten in de bodem zou kunnen verstoren.

Omwille van de grillige vorm en beperkte oppervlakte is het te behalen kennispotentieel voor sporensites te beperkt. Het potentieel op kennisvermeerdering voor artefactsites daterende uit de steentijd blijft echter groot. Verder vooronderzoek met of zonder ingreep in de bodem zal dan vooral ook op artefactenarcheologie geconcentreerd zijn.

2.4.2 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Volgens de beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek⁵⁸ is er onvoldoende informatie over de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Het kennispotentieel kon onvoldoende bepaald worden. Verder vooronderzoek is bijgevolg aangewezen ter hoogte van de potentieel bedreigde zones. Vanwege het feit dat de terreinen momenteel niet betreden kunnen worden in verband met gebruik, kan het archeologisch vooronderzoek zoals gesteld in het programma van maatregelen, na in akte name van de archeologienota uitgevoerd worden.

2.4.3 Keuze onderzoeksmethode

Omwille van de focus op het opsporen van artefactenarcheologie, komen vooral onderzoeksmethodes in aanmerking die hierop focussen, te beginnen met een landschappelijk bodemonderzoek, gevolgd door verkennend en of waarderend booronderzoek indien noodzakelijk. Ten slotte kan wanneer nodig ook nog een proefputtenonderzoek worden uitgevoerd binnen het kader van steentijdarcheologie.

⁵⁸ ONROEREND ERFGOED VLAANDEREN 2020a fig.3

Tabel 4: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode

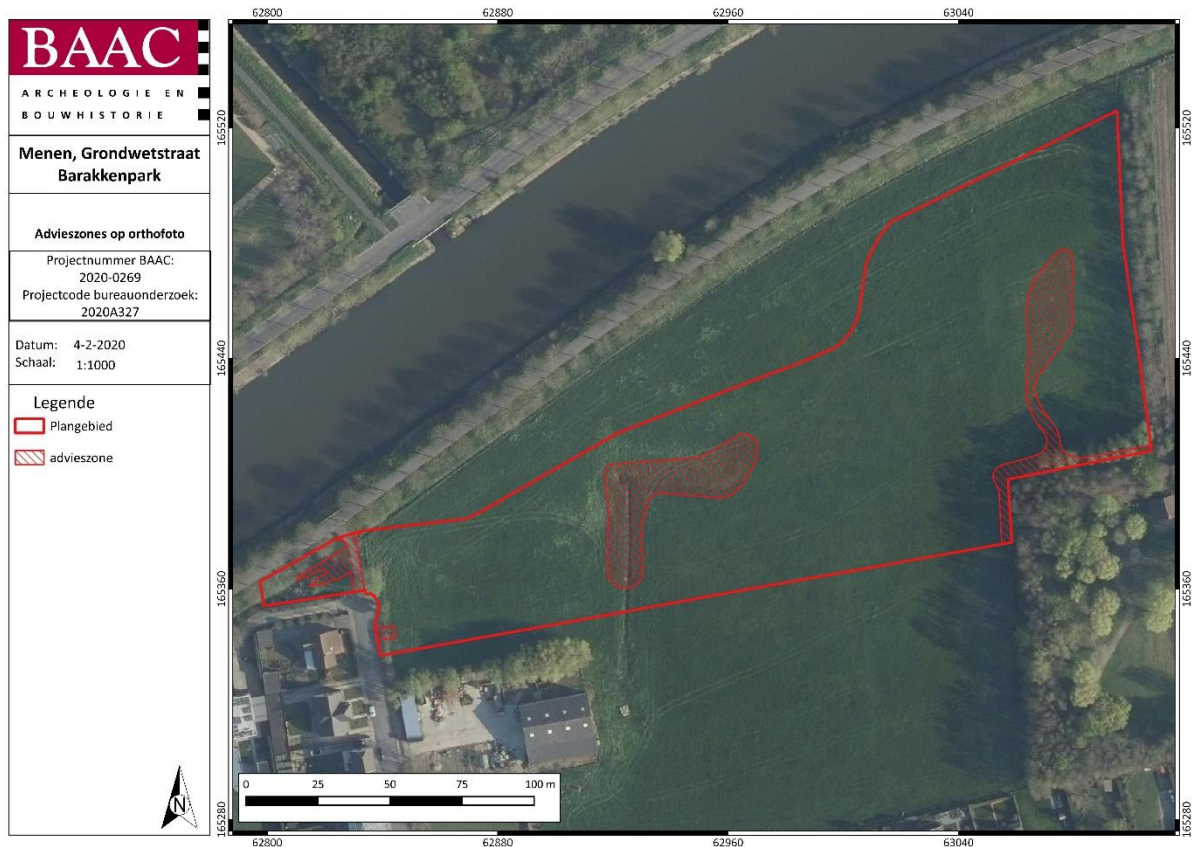
METHODE	MOGELIJK	NUTTIG	SCHADELIJK	NOODZAKELIJK	MOTIVATIE
GEOFYSISCH ONDERZOEK	JA	NEE	NEE	NEE	DEZE ONDERZOEKSMETHODE IS NIET GESCHIKT VOOR HET BEHALEN VAN HET KENNISPOTENTIEEL VAN HET PLANGEBIED
VELDKARTERING	NEE	NEE	NEE	NEE	OMWILLE VAN HET GEBRUIK ALS WEIDELAND, KAN GEEN VELDKARTERING WORDEN UITGEVOERD.
LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK	JA	JA	NEE	JA	OP BASIS VAN DE BUREAUSTUDIE KON DE GAAFHEID VAN DE BODEM NIET WORDEN VASTGESTELD. DOOR MIDDEL VAN LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK KAN NIET ALLEEN DE BODEMINTACTHEID WORDEN VASTGESTELD MAAR OOK DE DIEPTE VAN EVENTUEEL ARCHEOLOGISCH RELEVANTE HORIZONTEN. DEZE METHODE WORDT BIJGEVOLG ZEKER EN VAST GEADVISEERD IN UITGESTELD TRAJECT.
VERKENNEND/WAARDEREND BOORONDERZOEK	JA	MISSSCHIEN	NEE	POSITIEVE RESULTATEN VAN HET LANDSCH. BOORONDZ	INDIEN TIJDENS HET LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK EEN INTACT BODEMPROFIEL KON WORDEN VASTGESTELD, DIENT VEKENNEND BOORONDERZOEK TE WORDEN UITGEVOERD TER HOOGTE VAN DE POTENTIEEL BEDREIGDE ZONES. EVENTUEEL AANGEVULD MET WAARDEREND BOORONDERZOEK INDIEN POSITIEVE RESULTATEN WERDEN WAARGENOMEN.
PROEFPUTTEN-ONDERZOEK STEENTIJD	JA	MISSSCHIEN	NEE	POSITIEVE RESULTATEN VAN HET ARCH. BOORONDZ	INDIEN NA WAARDEREND BOORONDERZOEK DE POTENTIEEL BEDREIGDE STEENTIJD SITE NIET AFDOENDE KON WORDEN AFGEBAKEND, DIENT PROEFPUTTEN ONDERZOEK TE WORDEN UITGEVOERD.
PROEFSLEUVEN/PROEFPUTTEN ONDERZOEK	JA	NEE	JA	NEE	DE GEPLANDE INGEPEN ZIJN DERMATE BEPERKT IN OPPERVLAKTE DAT VERDER VOORONDERZOEK IN HET KADER VAN SPORENARCHEOLOGIE NIET RELEVANT IS.

2.4.4 Afbakening onderzoeksterrein

Op basis van de geplande ingrepen (zie hoofdstuk 1.4.2) werden vier zones geselecteerd voor verder archeologisch vooronderzoek (zie Tabel 5 en Plan 20). Enkel ter hoogte van deze zones wordt een verstoring verwacht die een bedreiging kan vormen voor de potentieel aanwezige archeologie. Omwille van de beperkte oppervlakte van de zones en de grillige vormen, lenen deze zones zich niet tot verder vooronderzoek binnen het kader van sporenarcheologie. Bijgevolg blijft het Programma van maatregelen dan ook beperkt tot een vervolgotraject binnen het kader van artefactenarcheologie.

Tabel 5: Overzicht van de maximale verstoringsdiepte en oppervlaktes van de advieszones

	MAX. VERSTORINGSDIEPTE	MAX. VERSTORINGSOPP.
BOSPOEL	Ca. - 70 cm	930 m ²
SPEELWADI	Ca. - 95 cm	1.100 m ²
VERHARDING	Ca. -50 cm	210 m ²
TOTAAL:		2.240 m ²

Plan 20: Plangebied met afbakening van de zone voor landschappelijk bodemonderzoek (digitaal; 1:1; 04.02.2020)

3 Samenvatting

Naar aanleiding van de aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het plangebied gelegen aan de Grondwetstraat te Menen, stelde BAAC Vlaanderen een archeologienota op. Omdat het plangebied op heden niet toegankelijk was, werd het een dossier met uitgesteld traject. Verder vooronderzoek, zoals beschreven in het programma van maatregelen zal dan ook na het in akte nemen van de archeologienota worden uitgevoerd.

Het plangebied situeert zich te hoogte van de alluviale gronden van de voormalige Leiemeander, ter hoogte van de zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei. Deze Leiemeander bevond zich oorspronkelijk ongeveer een halve kilometer ten noorden van het plangebied. De nieuwe Leie dateert uit de jaren '20 en werd tijdens het begin van de jaren '70 en eind jaren '80 opnieuw verdiept. De verplaatsing van de Leiemeander en de bijkomende graafwerken kunnen er voor gezorgd hebben dat aanpalende terreinen werden opgehoogd, maar in welke mate en tot welke hoogte kon niet achterhaald worden door middel van bureauonderzoek.

Het plangebied wordt gekenmerkt door nat tot matig gleyige kleibodems, die typerend zijn voor alluviale bodems en door matig natte zandleem met een colluviaal karakter. De ondergrond wordt gekenmerkt door fluviaatiele afzettingen bovenop eolische afzettingen en het Lid van Moen.

Het plangebied situeert zich ten zuiden van de historische binnenstad en vestingenwerken. En maakte dus geen deel uit van de stadsontwikkeling. Gezien de situering ten opzichte van de vestingen en de diverse bezettingen, plunderingen en belegeringen die de stad onderging, vervulde het onderzoeksterrein mogelijk wel een strategische rol tijdens het diverse oorlogsgeweld. Doorheen de eeuwen behoorde het plangebied al dan niet tot Frans grondgebied. Door grenscorrecties werd het ten slotte in de 17de en 18de eeuw bij Menen gevoegd. In het zuiden grenst het plangebied aan de voormalige kasteelhoeve La haute Cense, die vermoedelijk dateerde uit 1610. Het betrof de grootste en enige landbouwuitbating tussen de Leie en de Franse grens. De onderzoekszone zelf situeert zich ter hoogte van de "Barakken", een arbeiderswoonwijk die gebouwd werd aan het einde van de 19de eeuw. Het plangebied zelf bleef onbebouwd en in gebruik als weiland tot op heden.

Het bodembestand lijkt niet of althans grotendeels niet te zijn aangetast gedurende de laatste eeuwen. Enkel voor de noordwestelijke hoek van het plangebied werden aanwijzingen gevonden dat het terrein bij begin van de jaren '70 vermoedelijk in gebruik werd genomen als werfzone voor de verdieping van de nieuwe Leie-arm.

Op basis van de bureaustudie kon een relatief hoge archeologische verwachting vooropgesteld worden voor sporen en vondsten daterende vanaf de steentijd tot en met de nieuwe tijd, met onder andere sporen die kunnen wijzen op of in relatie staan tot het historische gekende oorlogsgeweld uit de late middeleeuwen tot de nieuwste tijd, waaronder al dan niet ontplofte explosieven daterend uit 1917-1918. Of het onderzoeksterrein al dan niet geschikt was voor tijdelijke of permanente bewoning, kon niet worden achterhaald op basis van de bureaustudie.

De geplande werkzaamheden blijven eerder beperkt in oppervlakte en diepte. Bijgevolg zullen maar drie zones een potentieel op kennisvermeerdering opleveren, waaronder de bospoel (ca. -70 cm, 930 m²), de speelwadi (ca. -95 cm, 1.100 m²) en de verharding (ca. -50 cm, 210 m²). Enkel ter hoogte van deze zones wordt een impact verwacht die potentieel archeologische sporen of vondsten in de bodem zou kunnen verstoren. Omwille van de beperkte oppervlakte van de zones en de grillige vormen, lenen deze zones zich niet tot verder vooronderzoek binnen het kader van sporenarcheologie. Er is wel sprake van voldoende potentieel op kennisvermeerdering voor artefactsites daterende uit de steentijd. Om het potentieel op aanwezigheid van artefactsites na te gaan is in eerste instantie een LB noodzakelijk. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan een verder onderzoekstraject

bepaald worden. Het geadviseerde vooronderzoek in uitgesteld traject wordt beschreven in het pvm van deze anota.

4 Lijsten

4.1 Figurenlijst

Figuur 1: Doorsnede A van de toekomstige inplanting	8
Figuur 2: Doorsnede B van de toekomstige inplanting	8
Figuur 3: Doorsnede C van de toekomstige inplanting	9
Figuur 4: Doorsnede D van de toekomstige inplanting.....	9
Figuur 5: Doorsnede E van de toekomstige inplanting	10
Figuur 6: Plangebied en schematische weergave van de geplande ingrepen op kadasterkaart (GRB) (digitaal; 1:250; 23.01.2020)	12
Figuur 7: Hoogteverloop terrein	16
Figuur 8: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied (links van 1:200.000, rechts van 1:50.000)	21

4.2 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal; 1:10.000; 20.01.2020)	2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (digitaal; 1:250; 20.01.2020)	3
Plan 3: Plangebied met weergave van de percelen op orthofoto(digitaal; 1:1; 23.01.2020)	5
Plan 4: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting en doorsnedes op orthofoto(digitaal; 1:1; 23.01.2020)	7
Plan 5: Plangebied en hoogteverloop op het DHM (digitaal; 1:1; 23.01.2020)	15
Plan 6: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) met waterwegen (digitaal; 1:1; 23.01.2020)	16
Plan 7: Plangebied op de tertiairgeologische kaart (digitaal; 1:50.000; 23.01.2020)	19
Plan 8: Plangebied op de quartairgeologische kaart (digitaal; 1:200.000; 23.01.2020)	20
Plan 9: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000 (digitaal; 1:50.000; 23.01.2020)	20
Plan 10: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen (digitaal; 1:20.000;23.01.2020).....	22
Plan 11: Plangebied op de Villaretkaart (analoog; onbekend; 27.01.2020).....	30
Plan 12: Plangebied op de Ferrariskaart (analoog; 1:25.000; 27.01.2020)	31
Plan 13: Plangebied op de Vandermaelenkaart (analoog; 1:20.000; 27.01.2020)	31
Plan 14: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen (analoog; 1:2500; 27.01.2020)	32
Plan 15: Plangebied op de Popkaart (analoog; 1:1.250-1:7.500;27.01.2020)	32
Plan 16: Plangebied op topografische kaart uit 1950 (analoog, onbekend, 27.01.2020)	33
Plan 17: Plangebied op orthofoto uit 1971 (analoog, onbekend, 27.01.2020).....	34
Plan 18: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart, met aanduiding van de bekrachtigde archeologienota's en nota's op het GRB (digitaal; 1:250, 27.01.2020)	35
Plan 19: Synthesepan I (Digitaal, 1:250, 28.01.2020).....	38
Plan 20: Plangebied met afbakening van de zone voor landschappelijk bodemonderzoek (digitaal; 1:1; 004.02.2020)	41

4.3 Tabellenlijst

Tabel 1: Overzicht van de maximale verstoringsdiepte en oppervlaktes	11
Tabel 2: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	34
Tabel 3: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio	36
Tabel 4: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode	40
Tabel 5: Overzicht van de maximale verstoringsdiepte en oppervlaktes van de advieszones	41

5 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2020. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)*, Brussel.
- AGIV, 2020a. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model.
- AGIV, 2020b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- AGIV, 2020c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschalig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2020d. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- BORREMANS, M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Gent: Academia Press.
- CAI, 2020. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.
- CARTESIUS, 2020. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.
- DOV VLAANDEREN, 2020a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2020b. Databank Ondergrond Vlaanderen, neogeen/paleogeen (tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2020c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DYSELINCK, T., 2019. *Archeologienota Menen, Slopen Panden, BAAC Vlaanderen Rapport Nr.1219*, Bassevelde. Available at: <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/12841>.
- GEOPUNT, 2020a. GEOPUNT VLAANDEREN.
- GEOPUNT, 2020b. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2020c. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2020d. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2020e. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2020f. GEOPUNT VLAANDEREN: Villaretkaart (1745-1748). Available at:

- <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2020g. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845).
- GEOPUNT, 2020h. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854).
- DE GEYTER, G., 2001. *Toelichting bij de geologische kaart van België, Vlaams gewest, Kaartblad 27-28-36 Proven-IEPER-Ploegsteert*, Brussel.
- INVENTARIS ONROEREND ERFGOED, Inventaris onroerend erfgoed. 2020. Available at: <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>.
- KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2020. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.
- MATTHIJS, J., 2002. Toelichting bij Quartairgeologische kaart: kaartblad 27-28-36 Proven-Ieper-Ploegsteert.
- DE MOOR, G., 1997. *Toelichting bij de quartairgeologische kaart van België, Vlaams Gewest: Kaartblad 21 Tielt*, Gent.
- DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. *Geomorfologische kaart van België 1:50000.*, Leuven.
- DE MOOR, G., VERMEIRE, S. & ADAMS, R., 1999. *Geologie van het quartair, kaartblad 22 Gent.*, Gent.
- ONROEREND ERFGOED VLAANDEREN, 2020a. Een beslissingsboom voor verplicht archeologisch vooronderzoek. Available at: https://www.onroenderfgoed.be/assets/files/content/images/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf.
- ONROEREND ERFGOED VLAANDEREN, 2020b. Loket onroerend erfgoed: archeologienota's. Available at: <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/goedgekeurd> [Accessed May 24, 2017].
- VAN RANST, E. & SYS, C., 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000). , (April), p.361.
- VERBRUGGEN, C., DENYS, L. & KIDEN, P., 1991. Paleo-ecologische en geomorfologische evolutie van Laag- en Midden-België tijdens het Laat-Kwartair. *De Aardrijkskunde*, 1991/3, pp.357–376.

6 Bijlagen

6.1 Doorsnedes geplande ingrepen